

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Bakalářská práce

Bankovní soustava v ČR

Zpracovala: Martina Soukupová

Plzeň, 2015

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina SOUKUPOVÁ**
Osobní číslo: **R12B0096P**
Studijní program: **B6804 Právní specializace**
Studijní obor: **Veřejná správa**
Název tématu: **Bankovní soustava v ČR**
Zadávající katedra: **Katedra finančního práva a národního hospodářství**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Banka pojem, historie
2. Dvoustupňová bankovní soustava ČR
3. Centrální banka ČNB
4. Banky druhého stupně obchodní a komerční banky
5. Právní úprava bank, nástroje bank
6. Druhy, typy a formy úvěrů
7. Bankovní operace, zásady provádění bankovních operací
8. Banky s omezenou platební bilancí

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **30**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3.
- KAŠPAROVSKÁ, Vlasta. Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-717-9381-7.
- BAKEŠ, Milan. Finanční právo. 6. upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxx, 519 s. ISBN 978-80-7400-440-7.
- KALABIS, Zbyněk. Základy bankovníctví: bankovníctví obchody, služby, operace a rizika. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012, xxx, 519 s. Právnické učebnice. ISBN 978-80-265-0001-8.
- PLÍVA, Stanislav. Bankovní obchody: bankovníctví obchody, služby, operace a rizika. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009, 220 s. Právnické učebnice. ISBN 978-807357-433-8

Vedoucí bakalářské práce:

JUDr. Petra Jánošíková, Ph.D.

Katedra finančního práva a národního hospodářství

Datum zadání bakalářské práce: **10. března 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2015**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Petra Jánošíková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 24. září 2014

**„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracovala samostatně,
a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem
ve vědecké práci obvyklým.“**

Plzeň, březen 2015

Martina Soukupová

Na tomto místě jistě patří poděkovat vedoucí mé bakalářské práce JUDr. Petře Jánošíkové, Ph.D., za její cenné rady a připomínky a za to, že mi byla nápomocna a dále všem, kteří mě podporovali při psaní a stáli za mnou.

Obsah:

1. Úvod	1
2. Historie a pojmy	2
2.1 Historie	2
2.1.1 Století 19.....	2
2.1.2 Století 20.....	2-5
2.2 Pojmy.....	5
3. Dvoustupňová bankovní soustava	6
3.1 Dvoustupňová bankovní soustava	6-8
3.2 Faktory bankovní soustavy	8
3.3 Dělení bankovní soustavy a její typy.....	9-10
4. Právní úprava	11
4.1 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. – Ústava ČR.....	11
4.2 Zákon o bankách č.21/1992 Sb.	11-13
4.3 Zákon o ČNB č. 6/1993 Sb.....	14
5. Banky 2. stupně	15
5.1 Banky, zahraniční banky	15-16
5.2 Bankovní licence	16-17
5.3 Dělení bank.....	18
5.3.1 Univerzální a specializované banky	18-21
5.3.2 Obchodní - komerční banky	21
5.3.3 Investiční, hypoteční banky.....	22-23
5.3.4 Ostatní	23-26
6. Bankovní operace, zásady, tajemství	27
6.1 Bankovní operace	27
6.1.1 Aktivní bankovní operace	27
6.1.1.1 Členění úvěrů	27-29
6.1.2 Pasivní bankovní operace	29
6.1.3 Neutrální bankovní operace.....	29
6.2 Bilance banky	30-31
6.3 Zásady bankovních operací	31-32
6.4 Bankovní tajemství.....	32-33
7. Centrální banka ČNB	34
7.1 Hlavní cíle – úkoly ČNB	34-36
7.2 Dohled, regulace.....	36-37
7.3 Organizace a orgány ČNB.....	37-38
7.4 Nástroje ČNB	38-40
8. Závěr	41-42
9. Resumé	43-44
10. Seznam zkratk	45
11. Zdroje	46-47
12. Příloha – Ochranné prvky bankovek	48

1. Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala bankovní soustavu České republiky. A to z důvodu, že mne dění týkající se bank a bankovníctví zajímá zhruba od doby, kdy jsem asi ve druhém ročníku na střední škole absolvovala exkurzi do České národní banky v Praze. Tuto exkurzi považuji za nejzajímavější ze všech, které jsem doposud podnikla, a zároveň u mne nastal jakýsi zlom. Dříve mne banky a dění okolo nich příliš nezajímaly. Po návštěvě ČNB již tomu ale tak úplně nebylo. Když jsem si u maturity vylosovala otázku „Bankovníctví“ byla jsem přímo nadšená.

I na Fakultě právnické jsem během studia úmyslně volila „B“ předměty převážně z katedry finančního práva a národního hospodářství, a tak bylo celkem pochopitelné, že se rozhodnu psát práci právě na této katedře a ani nad tématem jsem nemusela dlouho přemýšlet a vybírat.

Práci jsem rozdělila do několika kapitol a v každé kapitole se věnuji určité části týkající se bankovní soustavy ČR.

Z počátku se zaměřuji jen v krátkosti na historii bankovníctví a banky, které existovaly v minulém století. Dále vysvětluji některé ze základních pojmů, které se kompletně bankovníctví a bankovní soustavy týkají a jsou nadále v práci použity.

Poté následuje kapitola o přechodu z jednostupňové bankovní soustavy na dvoustupňovou soustavu, která proběhla v 90. letech, a dále právní úpravu bank (právní předpisy).

Po těchto třech kapitolách popisují tzv. banky druhého stupně (typy, nástroje, úkoly, činnost....). V předposlední kapitole se věnuji bankovním operacím, bilanci banky a bankovnímu tajemství. Závěr práce uzavírá kapitola o ČNB (orgány ČNB, hlavní cíle, nástroje).

Během psaní této práce jsem potřebné informace vyhledávala převážně na internetových webových stránkách, dále v odborné literatuře, kterou jsem měla zapůjčenou z univerzitní knihovny a v právních předpisech.

2. Historie a pojmy

2.1 Historie

Jelikož historie bank a bankovníctví je velmi rozsáhlé téma, pro dokreslení své práce se zaměřím pouze na historii 19. a 20. století.

2.1.1 Století 19.

Zpočátku se vrátím v čase asi o 200 let zpět, do 1. poloviny 19. století. Již v tomto období můžeme hovořit o vzniku prvních bank, nejprve tuto funkci plnili směnárníci, ale již v roce 1824 byla v Praze založena *Česká spořitelna*. V 2. polovině 19. století, v roce 1865, byla založena „*Hypoteční banka království Českého*“ a koncem 19. století, v roce 1890 vznikla první nevýdělečná veřejná instituce „*Zemská banka království Českého*“. Ta se stala ústřední bankou úvěrové soustavy. Obě tyto banky poskytovaly hlavně dlouhodobé bankovní úvěry, naopak krátkodobé a střednědobé úvěry poskytovaly spořitelny a záložny. Koncem 19. století se začalo objevovat i mnoho akciových obchodních bank a bankovních domů, rozvoj bankovníctví však přerušila bankovní krize a k dalšímu vývoji došlo až začátkem 20. století.

2.1.2 Století 20.

Za velmi významné se považuje zřízení akciové *Národní banky Československé (NBČ)*, která byla založena 1. dubna 1926 a jejímž prvním guvernérem byl Vilém Pospíšil. Vzniku této banky předcházely několikaleté přípravy např. zřízení cedulové banky zákonem č. 347/1920 Sb. z. a n., a novelou cedulového zákona č. 102/1925 Sb. z. a n. NBČ, jak jsem již zmínila, měla formu akciové společnosti, což znamená, že její kapitál ve výši 12 milionů zlatých dolarů byl rozdělen mezi podílníky. Soukromí investoři se podíleli na akciích ze 2/3 a stát pouze z 1/3. Hlavním úkolem banky bylo dle zákona spravování československé měny. *Statutárních orgánů banky bylo 5 a to:* guvernér (V. Pospíšil), valná hromada s bankovní radou, dále sbor censorů a revidující výbor. Podoba NČB, jak stanovil zákon, byla zachována pouze 12 let, a to do doby tzv. „Mnichovské dohody“. I přesto se považuje za vzor měnové politiky.¹

---

¹ Česká národní banka: Historie ČNB. *ČNB: Národní banka Československá* [online]. 2003-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_institute/narodni_banka_ceskoslovenska/.

V Československu na počátku 20. století, před 2. světovou válkou existovalo a fungovalo přes 120 bank, mezi významné patřily např. *Živnostenská banka* nebo *Česká průmyslová banka*.²

Velmi citelně bankovníctví zasáhla krize na počátku 30. let, kdy došlo k bankrotu rakouské banky „*Österreichische Creditanstalt*“, což způsobilo pokles akcií na burze, stažení západního kapitálu Československa, zamrznutí pohledávek v cizině apod. Následoval rok 1938, který je považován za jakýsi zlom, kdy byl v Československu „pozastaven“ vývoj ekonomiky a bankovníctví a v podstatě zničen doposud vybudovaný a poměrně rozvinutý bankovní sektor.

Během 2. světové války (za okupace Německem) došlo k několika zásadním událostem. V polovině března 1939 Dr. Friedrich Müller (zvolený zástupce Německé říšské banky) v NBC informoval o tom, že přebírá kontrolu nad ústavem a požaduje přesunutí veškerého měnového zlata z ciziny do Říšské banky. Tento krok byl jakousi předzvěstí správy pod vlivem německé okupace.³

Významnou změnou byla změna názvu *Národní banky Československé*, na „*Národní banku pro Čechy a Moravu*“ (NBČM) s tím, že existující orgány banky sice přetrvaly, ale do chodu banky zásadně zasahovali „němečtí úředníci“, ale i gestapo.

Po obnovení Československa existovaly na daném území dvě cedulové banky: *Slovenská národní banka* a *Národní banka*. V roce 1945 bylo prezidentem vydáno několik dekretů, na jejichž základě byly např. znárodněny akciové banky (č. dekretu 102) a soukromé pojišťovny (č. dekretu 103) nebo dekretem č. 139 byl upraven poměr NBC, který znamenal sloučení obou bank. Činnost banka uskutečňovala prostřednictvím ústředí, které vzniklo v Čechách a které konalo přímo a prostřednictvím Oblastního ústavu v Bratislavě.⁴

V roce 1948 byl vydán nový zákon č. 38/1948 Sb. z. a n., o NBC, byla obnovena rada, jejíž členy jmenovala vláda na návrh Ministerstva financí a prezident republiky, který jmenoval guvernéra a viceguvernéra. Po roce 1948

---

² Bankovní gramotnost. *Bankovní gramotnost: Historie českého bankovníctví* [online]. 2014 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://www.bankovniagramotnost.cz/gramotnost_vstup-do-banky_historie-cr.

³ Česká národní banka: Historie ČNB. *ČNB: Národní banka pro Čechy a Moravu* [online]. 2003-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_institute/narodni_banku_pro_cechy_a_moravu/.

⁴ Česká národní banka: Historie ČNB. *ČNB: Národní banka Československá* [online]. 2003-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_institute/narodni_banku_ceskoslovenska_1945/.

nastalo plánování ekonomiky a začal se plánovat vznik *Státní banky československé*.

Státní banka československá (SBČS) byla založena z. č. 31/1950 Sb. Na základě toho zákona byly spojeny do SBČS doposud čtyři existující banky a to: *NBČ, Živnostenská banka, Slovenská Tatrabanka a Poštovní spořitelna*. Úkolem nově vzniklé SBČS bylo plnění mnoha funkcí, mezi **základní funkce patřily následující:** ⁵

- *Řídit na základě pokladního a úvěrového plánu peněžní oběh ve státě*
- *Být zúčtovacím ústředím ve státě*
- *Poskytovat provozní úvěry*
- *Spravovat devizové prostředky státu a provádět mezinárodní platební styk*
- *Provádět ekonomickou kontrolu vůči subjektům národního hospodářství*

Další významnou bankou, která vznikla v 2. polovině 20. století, byla **Československá obchodní banka**, ta vznikla v roce 1964. Banka byla začleněna pod Ministerstvo financí, jež mohlo jako jediné jmenovat nebo odvolávat generálního ředitele této banky. Samostatnou se banka stala až o rok později v roce 1965, kdy ředitel dosáhl stejné pozice jako ministr a mohl se tak podílet na jednání vlády.

O 60. letech můžeme hovořit jako o snaze zreformovat hospodářství a bankovníctví, kdy snahou bylo oddělit emisní a komerční bankovníctví. Tato reforma byla zastavena normalizací. Oproti tomu snaha slovenských politiků o federalizaci Československa měla kladný výsledek. Prvotní nesouměrný model ústředí a oblastního ústavu pro Slovensko byl v roce 1970 přeorganizován a vznikl nový souměrný model, a to jedno ústředí a dva hlavní ústavy pro Českou republiku a Slovensko.⁶

V 80. letech docházelo opět k velkému hromadění hospodářských problémů, a tak byla opět nutnost reformy bankovníctví. V roce 1989 došlo k vytvoření dvou zákonů č. 130/1989 Sb. a č. 158/1989 Sb.⁷ s platností od roku 1990, které zavedly dvoustupňový bankovní systém (o tom ale více až v následujících kapitolách).

---

⁵ Česká národní banka: Historie ČNB. ČNB: *Státní banka československá* [online]. 2003-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné

z: http://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_institute/statni_banka_ceskoslovenska/index.html.

⁶ Viz. pozn. 5.

⁷ Česká národní banka: Historie ČNB. ČNB: *Státní banka československá - centrální banka* [online]. 2003-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné

z: http://www.historie.cnb.cz/cs/dejiny_institute/statni_banka_ceskoslovenska_centralni_banka/.

2.2. Pojmy

Jelikož v této práci budu používat mnoho ekonomických pojmů, které souvisí s bankovníctvím a vznikem bankovní soustavy, rozhodla jsem se, že ještě některé pojmy alespoň ve stručnosti a krátkosti objasním, aby následně bylo snazší kontext pochopit.

Hlavním a nejvíce používaným pojmem bude banka. Existuje mnoho definic, které tento pojem vysvětlují. **Banka** představuje nějakou peněžní instituci, jejímž hlavním úkolem je poskytování finančních služeb, úvěrů, shromažďování peněžních prostředků, zprostředkování bankovních operací, obchodů a transakcí. Za poskytnuté vklady připisuje banka klientům určitý úrok, naopak za poskytnutý úvěr banka od klientů úrok vybírá.⁸ **Úrok** můžeme chápat jako odměnu za to, že někomu na nějakou dobu půjčujeme finanční částku – peníze. *Úrok z vkladu* se také někdy nazývá jako *debetní* nebo *nákladový* oproti tomu *úrok z úvěru* nazýváme *kreditní* nebo *výnosový*. **Úvěr** je prozatímní postoupení peněz (zboží) věřitelem nějakému dlužníkovi, dlužník při poskytnutí úvěru počítá s tím, že během výpůjčky, nebo po splatnosti, vrátí půjčenou hodnotu a k té zaplatí navíc věřiteli úrok. (**Věřitel** je osoba, která má právo požadovat po dlužníkovi plnění, naproti tomu **dlužník** je osoba, která má dluh vůči nějakému věřiteli). **Pohledávka** – právo věřitele žádat po dlužníkovi vrácení dluhu.⁹

Dalším pojmem, který jsem již v historii této kapitoly použila, je **směnárník**. Jednalo se o osobu jakéhosi pokladníka, který zajišťoval služby pro klienty, konkrétně převod „českých“ peněz do zahraniční měny a naopak. **Záložna** ve své době znamenala jakýsi peněžní ústav, který prováděl různé bankovní (úvěrové) operace, první vznikla v roce 1847, ale již o sto let později v roce 1953 byly záložny zrušeny a nahrazeny státními **spořitelny** (pod tímto pojmem si tedy můžeme také představit peněžní ústav).

---

⁸ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 5., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 47. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-801-6.

⁹ Bankovní gramotnost. *Bankovní gramotnost: Historie českého bankovníctví* [online]. 2014 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://www.bankovniagramotnost.cz/gramotnost_vstup-do-banky_historie-cr.

3. Dvoustupňová bankovní soustava

3.1 Dvoustupňová bankovní soustava

Jak již bylo zmíněno, na základě vytvoření dvou zákonů č. 130/1989 Sb. a č. 158/1989 Sb. v roce 1989 s účinností od roku 1990 *vznikl dvoustupňový bankový systém* (dvoustupňová bankovní soustava). To znamená, že skončil jednoúrovňový bankovní systém, kde byla hlavním monopolem SBČS. Současný systém je tedy tvořen **2 stupni**:

1. Centrální – ústřední bankou – Českou národní bankou (ČNB)

2. Obchodními bankami a spořitelny

Výše uvedené zákony byly příčinou oddělení obchodní činnosti od SBČS. Na základě těchto zákonů vznikly dvě obchodní banky. Těmi byly *Komerční banka* a *Všeobecná úvěrová banka*. Rovněž došlo také k obnovení *Investiční banky*. SBČS se od této doby soustředila pouze na celostátní měnovou politiku, devizovou politiku a vydávání oběžných mincí. Kromě oblasti státního plánování se SBČS stala nezávislou na vládě.

Banka se stále dělila na *ústředí, dva ústavy a pobočky*. Prezident na návrh vlády jmenoval předsedu banky a místopředsedové byli jmenováni vládou na návrh předsedy.

Centrální banka byla sice nejvýznamnější ústřední bankou v celém Československu, snahou ale bylo dostat tuto banku na úroveň, která by se rovnala standardům vyspělých světových zemí. V prosinci roku 1990 vznikl Ústavní zákon č. 556/1990 Sb., který měnil ÚZ č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Došlo k uspořádání orgánů uvnitř banky. Místo existujícího vedení byla poradním orgánem předsedy banky zřízena bankovní rada. Rada měla funkci zajišťujícího orgánu jak pro ústředí, tak pro dva hlavní ústavy, přičemž úkolem ústavů bylo řízení ostatních poboček na území obou republik.

Neuplynuly ani dva roky a nastaly velké (dovoluji si napsat) až převratné změny. Rok 1992 můžeme považovat za opravdu velmi významný. Během tohoto roku došlo k mnoha významným událostem, které zasáhly do dalšího vývoje státu, bankovníctví apod.

Na počátku tohoto roku se stal účinný zákon o SBČS č. 22/1992 Sb. Dle tohoto zákona se centrální banka stala zcela nezávislou. Vzniklo nové pojmenování dosavadních ústředí, a to *federální ústředí, ústředí pro Českou*

republiku a ústředí pro Slovenskou republiku. Změnilo se i dosavadní složení bankovní rady. Radu jmenoval prezident republiky a skládala se ze **sedmi členů**:

- Guvernér
- Dva viceguvernéři SBČS
- Dva viceguvernéři pověřeni řízením ústředí
- Dva zástupci viceguvernérů

Stále rostoucí rozpor mezi Českou a Slovenskou republikou vyústil až k uskutečnění květnových voleb. Na základě výsledků těchto voleb byla v červenci téhož roku vyhlášena Slovenskou národní radou deklarace o svrchovanosti Slovenska a později došlo k dohodě o ukončení existující federativní republiky. To se samozřejmě dotklo i SBČS a bylo nutné začít se připravovat na její rozdělení. V říjnu stávajícího roku byl schválen ÚZ č. 493/1992 Sb., který povoloval budoucí České a Slovenské republice vznik vlastních centrálních bank. Dle ÚZ byly následující měsíc schváleny **dva významné zákony**:

- **Z. č. 556/1992 Zb. o Národní bance Slovenska**, který byl schválen 18. listopadu 1992.
- **Z. č. 6/1993 Sb. o České národní bance**, který byl schválen 17. prosince 1992.

Dalším důležitým ÚZ, který bylo potřeba schválit, byl ÚZ č. 541/1992 Sb., Tento ÚZ řešil problém rozdělení majetku mezi Českou a Slovenskou republiku. I přesto, že se zdálo, že vše potřebné je vyřešeno a rozděleno, nebylo tomu tak. Od ledna roku 1993 sice začaly existovat dvě samostatné centrální banky ČNB a NBS, které ale měly stále pouze jednu měnu – Korunu československou. O tuto měnu se staral společný měnový výbor ČNB a NBS. Bylo tedy nutné vyřešit i tuto situaci. Až následující měsíc po vzniku České a Slovenské republiky, v únoru roku 1993, došlo k rozdělení společné měny. Na základě zákona č. 6/1993 Sb., došlo ke vzniku nové měny **Koruny české**.

Pojem banka jsem se pokusila vysvětlit již v první kapitole. Jak je ale zřejmé z názvu této kapitoly i názvu mé práce, existuje také pojem **bankovní soustava**. Bankovní soustavu chápeme jako souhrn bank, které působí na určitém území, vzájemné vazby mezi bankami a vazby k okolí. V tržní ekonomice nefungují banky odděleně, ale naopak na trhu existuje mnoho bank, které si mezi sebou konkurují.

Bankovní soustava disponuje s určitou měnou, z čehož vyplývá, že se jedná o konkrétní měnovou činnost. Není to však pouze o této činnosti, ale důležitou roli hraje i realizace měnové politiky.

3.2 Faktory bankovní soustavy

Bankovní soustavu ovlivňuje i mnoho faktorů, jedná se v podstatě o stálý proces, kdy se řeší spojení historických podmínek se současným vývojem hospodářství. Mezi hlavní faktory ovlivňující bankovní soustavu *patří*:¹⁰

- *Charakter ekonomiky*
- *Stupeň rozvoje ekonomiky*
- *Struktura ekonomiky*

1. Charakter ekonomiky

- bankovní soustava může ve vztahu k ekonomice a hospodářské politice plnit i účel zamýšleného řízení
- fungování v rámci kombinace direktivních a tržních prvků může vést až k úplně liberálnímu tržnímu chování
- *direktivita* (usměrňování) vede ke snižování počtu a druhů bank oproti tomu *liberalismus* je zvyšuje

2. Stupeň rozvoje ekonomiky

- jedná se v podstatě o to, že *méně rozvinutá ekonomika* má zjednodušenou bankovní soustavu s nižším množstvím míst a užší škálou poskytovaných produktů
- naopak *vyspělá ekonomika* má více rozčleněnou bankovní soustavu a má větší počet bankovních míst, je zapotřebí více bank s větší škálou produktů

3. Struktura ekonomiky

- větší banky se zpravidla zaměřují na velké podniky a menší banky se zaměřují na malé podniky

Předchozí charakter, struktura a stupeň rozvoje ekonomiky nejsou zdaleka všechny faktory, které bankovníctví (bankovní soustavu) ovlivňují. Jedná se o tři

---

¹⁰ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 200-201. ISBN 978-80-247-3669-3.

hlavní a nejdůležitější, následuje mnoho dalších neméně důležitých jako je např. globalizace, proces měnové a hospodářské integrace, tradice apod.

3.3 Dělení bankovní soustavy a její typy

Bankovní soustavu nedělíme pouze na *jednostupňovou* a *dvoustupňovou*, jak bylo uvedeno na počátku této kapitoly, ale můžeme dělit i podle činností, které jednotlivé banky provádějí *na*:¹¹

- *Specializované*
- *Univerzální*

1. Specializované

- tj. rozlišení na *komerční* a *investiční činnosti*, banky mohou provádět jen jednu nebo druhou činnost a to z důvodu získaných informací
- specializují se pouze na určitý typ klientů a na poskytování určitých služeb pouze vybraným klientům

a) *Komerční činnost*

- banka přijímá vklady, provádí platební styk, poskytuje úvěry apod.

b) *Investiční činnost*

- banka se zaměřuje na investování do cenných papírů, obchodování s cennými papíry, spravování finančních aktiv apod.

2. Univerzální

- tyto banky mohou provádět jak komerční, tak i investiční činnost současně, tento systém se vyskytuje převážně v zemích EU

Bankovní soustavu můžeme rozdělit i z hlediska typů, existují 4 hlavní typy **bankovních soustav**:¹²

- *Centrální banka a univerzální banky*
- *Centrální banka, univerzální banky a realitní banky*
- *Centrální banka, komerční a investiční banky*
- *Centrální banka, komerční, investiční a realitní banky*

---

¹¹ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí: Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 200. ISBN 978-80-247-3669-3.

¹² ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí: Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 200. ISBN 978-80-247-3669-3.

1. Centrální banka a univerzální banky

- centrální banka je vyčleněna a plní určité úkoly (dohled, měnovou politiku, vydávání peněz...)

2. Centrální banka, univerzální a realitní banky

- v podstatě podsystem předchozího dělení, specializované banky jsou odděleny na financování nemovitostí z univerzálních bank, tento typ platí i v ČR

- jedná se např. o stavební spořitelny nebo hypoteční banky

3. Centrální banka, komerční a investiční banky

- jedná se jak o oddělení centrální banky, tak i vyčlenění komerčních a investičních aktivit jiných bank

4. Centrální banka, komerční, investiční a realitní banky

- opět se v podstatě jedná o podsystem předchozího typu, kdy jsou ještě navíc odděleny banky, které se specializují na financování nemovitostí

Z přechodných bodů plyne, že se bankovní soustava dělí na několik typů, které se od sebe liší, ale zároveň mohou jednotlivé typy (systemy) vycházet jeden z druhého.

4. Právní úprava

Právo je soubor právních norem - pravidel chování (příkazy, zákazy, dovolení), kterými se lidé řídí a které dodržují. Jsou uznány státem, stanoveny státem a stát si vynucuje jejich dodržování. Tak jako lidé se musí řídit právem, je nutné, aby i banky dodržovaly jistá „pravidla chování“. Existuje proto právní úprava bank – bankovníctví tj. zákony, vyhlášky, nařízení apod., které upravují fungování bankovní soustavy v ČR. Neexistuje pouze jeden zákon nebo jeden právní předpis, který by toto všechno upravoval. Proto bych se v této kapitole ráda zaměřila na nejdůležitější zákony upravující bankovníctví – bankovní soustavu.

Mezi nejdůležitější patří:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. – Ústava ČR
- Zákon č. 21/1992 Sb. – o bankách
- Zákon č. 6/1993 Sb. – o ČNB

4.1 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. – Ústava ČR

Ústava je jedním z nejdůležitějších zákonů v ČR. A právě již v Ústavě je zakotvena existence ČNB. V hlavě šesté v čl. 98 *odst. 1*: *“ČNB je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu, do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona“*.¹³ Podle *odst. 2* postavení působnosti a další podrobnosti stanoví zákon. Zákonem, který stanovuje další podrobnosti, je myšlen zákon č. 6/1993 Sb. – o ČNB (více v podkapitole 4.3 a kapitole 7).

Ústava tak ve své podstatě stanovuje, že ČNB je nadřazená všem ostatním bankám. Všechny ostatní banky jsou povinny podávat žádosti k realizaci své činnosti právě ČNB. Dále ještě Ústava hlava třetí, čl. 62 písm. k) stanovuje, že: *„Prezident republiky jmenuje členy Bankovní rady ČNB“*.¹⁴ Jedná se o jednu z mnoha pravomocí, které prezidentu republiky náleží podle čl. 62 Ústavy.

4.2 Zákon č. 21/1992 Sb. o bankách

Tento zákon je ze dne 20. prosince 1991, platný od 20. ledna 1992 a účinný od 1. února 1992. Skládá se ze čtrnácti částí a čtyřiceti sedmi paragrafů. Upravuje vztahy, které souvisí s podnikáním, vznikem a zánikem bank sídlících jak na území ČR, tak i jejich působení mimo ČR.

¹³ z.č. 1/1993Sb., Ústava – hlava šestá čl. 98.

¹⁴ z.č. 1/1993Sb., Ústava – hlava třetí čl. 62 písm. k.

V *první části* jsou určena *základní ustanovení* tohoto zákona, činnosti bank apod. (více v podkapitole 5.1), totéž platí i o *druhé části* tohoto zákona, kde se hovoří o *bankovní licenci* (té se věnuji v kapitole 5.2).

V *třetí části* tohoto zákona je upravena *organizace banky*. V § 8 odst. 1 je stanoven počet členů představenstva a správní rady. **Představenstvo** by mělo mít **minimálně 3 členy, správní rada 5 členů** včetně statutárního ředitele. *Dle odst. 3* se musí banka postarat o to, aby člen statutárního orgánu, správní rady a dozorčí rady byl osobou zkušenou, způsobilou a zodpovědnou. Úkolem těchto členů je *podle odst. 4* vykonávat své funkce, tzn. plnit své povinnosti čestně, řádně a nezávisle. *Dle odst. 8 a 9* musí být působnost statutárního orgánu, správní rady a dozorčí rady uvedena ve stanovách a členy mohou být jen fyzické osoby. V § 8b je upraven **řídící a kontrolní systém**, který musí zahrnovat *dle odst. 1* předpoklady řádné správy a řízení společnosti, systém řízení rizik a systém vnitřní kontroly. Tyto systémy musí být vždy účinné a ucelené. V § 8c je uvedeno, že banka, která je významná z důvodu své velikosti, vnitřní organizaci, povaze, či rozsahu a složitosti svých činností, je povinna zřídit následující **3 výbory: pro rizika, pro jmenování a pro odměňování**. § 9 ukládá bankám povinnost upravit ve stanovách strukturu a organizaci banky, pravomoc, odpovědnost členů a dalších pracovníků, dále organizačně zajistit řídící a kontrolní systém a pravomoc valné hromady apod.

Ve *čtvrté části* jsou stanoveny *provozní požadavky*. V § 11 odst. 1 je zakotveno, že povinností bank a poboček zahraničních bank je písemně v českém jazyce informovat o podmínkách příjmu vkladů, poskytování úvěrů a dalších bankovních obchodech a službách ve svých provozních prostorách. V § 11a je uvedeno uveřejňování informací poboček bank z jiného než členského státu a § 12a upravuje kapitál poboček z jiných než členských států. § 16 stanovuje, k čemu všemu musí mít banka předchozí souhlas ČNB. Jedná se např. o rozhodnutí valné hromady o zrušení banky, má-li dojít k fúzi, rozdělení banky nebo převodu jmění na banku jako společníka, má-li být snížen základní kapitál atd...

Pátá část se věnuje *účetnictví a obchodní dokumentaci*. V § 21 se uvádí, že banky i pobočky zahraničních bank jsou **povinny vést účetnictví a evidovat odděleně obchody** na účty klientů a obchody na účty bank (zahraničních bank). Doklady jsou povinny uschovávat **minimálně 10let**. V § 22 je upraveno, že banka je povinna zajistit, aby auditor ověřil účetní závěrku banky, ověřil řídící a

kontrolní systém banky a vypracoval zprávy o tomto ověření, (banka tyto zprávy předkládá ČNB).

Šestá část se zabývá *dohledem a povinností mlčenlivosti*. Dle § 25 činnost bank podléhá bankovnímu dohledu ČNB (činnost poboček zahraničních bank podléhá orgánu dohledu země sídla zahraniční banky a v zákonem stanoveném rozsahu i ČNB). V § 26a je stanoveno, že všechny osoby, které provádějí bankovní dohled, nebo nucenou správu, musí **održovat mlčenlivost** o všech získaných údajích. Tyto informace mohou použít pouze k plnění úkolů bankovního dohledu, nucené správy nebo v soudním řízení. § 25c se zabývá procesem přezkumu a vyhodnocování, ČNB při výkonu dohledu je povinna **přezkoumávat a vyhodnocovat, zda uspořádání, strategie, postupy a mechanismy banky zajišťují bezpečný a spolehlivý provoz, řádné řízení a krytí rizik**. ČNB přezkoumává a vyhodnocuje především riziko operační, tržní a úvěrové.

Sedmá část se zabývá *opatřením k nápravě a pokutami*. Dle § 26 může ČNB osobě, která podléhá jejímu dohledu v případě zjištění nedostatku v její činnosti nebo v případě porušení či nedodržení povinností uložit opatření k nápravě zjištěného nedostatku, který odpovídá povaze porušení a jeho závažnosti.

Osmá část se zabývá *dohledem na konsolidovaném základě, devátá část nucenou správou*. Dle § 27 musí rozhodnutí, kterým je nucená správa zavedena, **obsahovat**: důvody pro zavedení, jméno, příjmení a rodné číslo správce (zástupce správce), případné omezení nebo zákaz přijímat vklady, poskytovat úvěry či jiné činnosti. Správce (zástupce správce) je zaměstnanec ČNB, ta rozhoduje o jeho odvolání popř. jmenování nového. V § 33 je stanoveno **skončení nucené správy**: doručením rozhodnutí ČNB, jmenováním likvidátora, prohlášením konkursu, uplynutím 2 let od zavedení.

Desátá část se věnuje *odnětí licence nebo souhlasu, část jedenáctá likvidaci banky*. Ve *dvanácté části* jsou uvedeny *správní delikty – přestupky*.

V *trinácté části* jsou *společná ustanovení*, v poslední *čtrnácté části* jsou *pojištění pohledávek z vkladů a přechodná a závěrečná ustanovení*.¹⁵

---

¹⁵ Kapitola 4.2 zpracována dle z. č. 21/1992Sb o bankách.

4.3 Zákon č. 6/1993 Sb. o ČNB

Zákon České národní rady č. 6/1993 Sb. o České národní bance, byl schválen 17. prosince 1992 a účinnosti nabyl 1. ledna 1993. Tento zákon se skládá ze čtrnácti částí a upravuje záležitosti týkající se ČNB. Více o ČNB v kapitole 7.

5. Banky 2. stupně

5.1 Banky, zahraniční banky

Banky 2. stupně často nazývané **obchodní (komerční) banky** jsou vymezeny, jak již bylo zmíněno, v zákoně o bankách č. 21/1992 Sb. Existuje více „definic“ pojmu banka, základ je však vždy stejný.

➤ Jak již bylo v první kapitole v pojmech vysvětleno, banku chápeme jako nějakou peněžní instituci, jejímž hlavním úkolem je poskytování finančních služeb a úvěrů, shromažďování peněžních prostředků, zprostředkovávání bankovních operací, obchodů a transakcí.

➤ **Banku** můžeme z hlediska ekonomiky chápat jako subjekt podnikání, který se od jiného podobného subjektu liší předmětem svého podnikání, kterým je obchod s penězi. Jelikož její hlavní činností je zprostředkovat pohyb finančních prostředků mezi danými subjekty, můžeme ji vymežit i jako druh finančního zprostředkovatele.¹⁶

➤ **Banka** je podle § 1 právnickou osobou, která má sídlo v České republice, je založena jako akciová společnost, která má bankovní licenci k výkonu činnosti, tj. přijímat vklady a poskytovat úvěry. Z toho plyne, že jsou pro ni typické (vymezují ji) následující **znaky**:

- *Jedná se o právnickou osobu, která má právní formu akciové společnosti, k této činnosti má udělenou licenci a za její sídlo se považuje území České republiky*
- *Základními činnostmi je příjem vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů¹⁷*

Bankami nesmějí být jiné právnické osoby než akciové společnosti, toto neplatí u zahraničních bank, ty nejsou povinny splňovat podmínku právní formy akciové společnosti a dále jimi nesmějí být fyzické osoby.

Za **zahraniční banky** považujeme všechny banky, které mohou přijímat vklady a poskytovat úvěry ve státě, kde mají sídlo. Tyto banky provádějí svoji činnost na území České republiky prostřednictvím svých poboček na základě bankovní licence udělené ČNB. Pobočky zahraničních bank mají formu organizačních složek podniku a jsou zapsány ve veřejném rejstříku. Podle dřívější

---

¹⁶ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 5., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 472. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-801-6.

¹⁷ PLÍVA, Stanislav. *Bankovní obchody*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009, s. 9-10. ISBN 9788073574338.

právní úpravy, konkrétně § 13 odst. 3 obchodního zákoníku „*Vedoucí organizační složky podniku, který je zapsán do obchodního rejstříku, je zmocněn za podnikatele činit veškeré právní úkony týkající se této složky.*“¹⁸ Jedná se o banky, které **mají**:

- *Sídlo v členském státě EU nebo ve státě, který je smluvní stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru, má výhody jednotné licence dle práva EU*
- *Sídlo v jiném členském státě EU, ale udělenou licenci od ČNB*¹⁹

Jiné osoby kromě banky mohou přijímat vklady pouze tehdy, pokud tak stanoví zvláštní zákon (za splnění podmínek daného zákona). Přijímání vkladů a poskytování úvěru ale zdaleka není jedinou činností, které může banka vykonávat na základě udělené licence. Další činnosti jsou uvedeny v § 1 odst. 3 písm. a) až p) Zákona o bankách. Podle zákona banka dále nesmí provozovat jiné činnosti, než jí povoluje licence.

5.2 Bankovní licence

K tomu, aby jakákoliv banka (i zahraniční) mohla vykonávat svoji činnost, musí mít udělenou bankovní licenci. Podle § 1 odst. 7 zákona o bankách musí licence obsahovat jmenovité vymezení povolených činností, rozsah a stanovení podmínek, které je banka – pobočka z jiného, než členského státu povinna splnit před zahájením povolení činnosti.²⁰ Pakliže zvláštní zákon nestanovuje jinak, tak nikdo nesmí bez platné licence přijímat vklady.

Žádost o vydání bankovní licence je nutné předložit ČNB, o udělení rozhoduje Česká národní rada. Banka má podstatně vyšší hranici základního kapitálu než ostatní akciové společnosti. Základní kapitál musí být ve výši minimálně 500.000.000 Kč, je nutné, aby byl v této výši tvořen peněžitými vklady, a musí být splacen předtím, než je bance udělena licence. „*ČNB je povinna si před rozhodnutím vyžádat stanovisko příslušného orgánu dohledu členského státu Evropské unie. Pokud je osoba, jíž má být licence udělena ovládána zahraniční bankou, poskytovatelem investičních služeb nebo pojišťovnou, které mají povolení příslušného orgánu dohledu členského státu*

---

¹⁸ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník - §13 odst. 3.

¹⁹ Zákon č. 21/1992Sb., o bankách - § 1odst. 6 písm. a) až b).

²⁰ Zákon č. 21/1992Sb., o bankách - § 1odst. 7.

*Evropské unie, nebo osobou, která ovládá některou z takových osob.*²¹ Licenci není možné převádět na jiné osoby a je vydávána na dobu neurčitou. Aby mohla být bankám licence přidělena, je nutné splnit několik podmínek uvedených v § 4 odst. 5 písm. a) až l) Zákona o bankách. **Mezi tyto podmínky patří např:**

- *Základní kapitál musí být průhledný, nezávadný, splacen v plné výši*
- *Osoba, jíž má být licence přidělena, musí být důvěryhodná, odborně způsobilá, tyto požadavky spolu se zkušeností by měly splňovat i statutární orgány, členové správní a dozorčí rady*
- *Banka musí mít minimálně tři zaměstnance, nebo fyzické osoby, jež jsou členy statutární rady, správního orgánu a plní řídicí výkonnou funkci*²²

Přijímání vkladů a poskytování úvěrů je podle zákona o bankách pro banku hlavní činností, jedná se jak o právo banky, tak i o její povinnost. Mimo tyto hlavní činnosti licence obsahuje i vymezení rozsahu ostatních povolených činností a stanovuje podmínky, které musí banka splnit předtím, než začne vykonávat jakoukoliv z těchto činností.

Bankovní licence je možné rozlišovat dle dvojího typu **na:**

a) Bankovní licence plné

b) Bankovní licence částečné

Bankovní licence **částečné** neumožňují provádění některých činností vůbec, anebo umožňují jejich provádění pouze omezeně na rozdíl od bankovních licencí plných.

Stejně tak jako je možné bankám licenci udělit, je možné jim jí i odebrat. Licence zaniknou **automaticky**, a to v den, kdy je banka zrušena **s likvidací**, pakliže přestane činnost konat na základě rozhodnutí valné hromady a to dnem, kdy je vymazána z veřejného rejstříku zanikne **bez likvidace**.

Jestliže zahraniční banka – pobočka **ukončí činnost** v České republice nebo pokud **ztratí oprávnění vykonávat tuto** činnost (existovat jako banka) v zemi kde má své sídlo, je jí licence odebrána. Dále se tak může stát v zákonem stanovených případech např. **když:**

- je bance licence udělena, ale ta do 1 roku od vydání svoji činnost nezahájí
- pakliže nebude přijímat vklady a poskytovat úvěry v rozmezí 6 měsíců

---

²¹ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 5., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 477. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-801-6.

²² Zákon č. 21/1992Sb., o bankách - §4 odst. 5 písm. a) až l).

5.3 Dělení bank

V každé zemi, kde je rozvinutá tržní ekonomika, existují vazby mezi bankovními institucemi. Tam, kde funguje tržní ekonomika, existují zpravidla národní bankovní soustavy. Bankovní soustava v ČR je od roku 1990 dvoustupňová a tvoří ji *centrální banka* a *obchodní banky* (viz. kapitola 3.). Obchodní banky se mohou dále rozdělovat do mnoha skupin z různých hledisek a kritérií, právě tomuto dělení bych se ráda věnovala v této kapitole.

Pro většinu evropských zemí a hlavně pro ČR je charakteristické bankovníctví *univerzální*. Univerzální banky jsou z hlediska podílu na trhu nejvýznamnějšími subjekty. Kromě nich, ale existuje i mnoho dalších druhů (typů) bank.

Dělení bank:

- *Univerzální a specializované banky*
- *Obchodní – komerční banky*
- *Investiční a hypoteční banky*
- *Ostatní banky*

Počet bank a jejich druhy se dělí např. *podle historických podmínek, podle právní formy* atd. V 70. letech se objevilo zcela nové členění bank. Banky se nedělily jen podle výše uvedených druhů ale např. i *podle toho jaké druhy produktů a služby nabízejí* nebo *podle typu klientů na které se zaměřují*.

Stejně tak, jako byla v 3. kapitole dělena bankovní soustava na univerzální a specializovanou, i zde rozdělím banky na **univerzální** a **specializované**, které se můžou ještě dále dělit

5.3.1 Univerzální a specializované banky

1. Univerzální banky

Univerzální banky tvoří velmi velkou část bankovního trhu a je pro ně typické, že nabízejí široký okruh bankovních služeb a produktů, tzn., nepřevažuje u nich konkrétní bankovní služba. Díky tomu jsou tyto banky více stabilní a konkurenceschopné. Princip univerzalizace byl EU zaveden v roce 1999. Banky mohou provádět jak *komerční činnost*, tak i *investiční a pojišťovací činnost*. Mezi nejčastější a hlavní činnosti patří přijímání vkladů a poskytování úvěrů. Další významnou činností je zprostředkovávání platebních styků nebo obchod s cennými papíry. Klienti těchto bank jsou jak větší a střední podnikatelské

subjekty, tak i menší klienti, kterým jsou bankovní služby nabídnuty. Pro velké univerzální banky je typické, že mají mnoho poboček a často zakládají dceřiné společnosti. Ty zakládají převážně z důvodu, aby mohly nabízet další specializované produkty, mezi které patří např. nabídka stavebních spoření, nebo nabízení hypotečních úvěrů. Tyto banky nabízejí mnoho produktů, což jim umožňuje rozložit rizika. Právě rozložení rizik často pozitivně ovlivní budoucí klienty. Pro ty je velkou výhodou získat více služeb nebo produktů u stejné banky i přesto, že musí „někdy“ zaplatit vyšší cenu. V 80. letech bylo typické uspořádání podle nabízených produktů a služeb. Od 90. let převažuje klientská organizace, to znamená, že organizace jsou navrhovány podle toho, na jaký typ klientů se zaměřují a komu poskytují svoje služby.

Příklady univerzálních bank:

a) Větší univerzální banky

- *Komerční banka, a.s.*
- *Česká spořitelna, a.s.*
- *GE Money Bank, a.s.*

b) Menší univerzální banky

- *Živnostenská banka, a.s.*
- *Union banka, a.s.*

2. Specializované banky

Specializované banky existují na trhu spolu s univerzálními obchodními bankami. Od ČNB mají omezenou bankovní licenci, soustředí se jen na určité vybrané bankovní produkty a služby, které poskytují zpravidla v lepší kvalitě, rychleji a levněji, než jiné bankovní instituce. Soustředí se pouze na určitý typ klientů a poskytování služeb jen těmto klientům. Od toho se odvíjí dělení specializovaných bank na **tři podskupiny**:

a) Produktové – nabízejí pouze určité bankovní produkty a služby

b) Teritoriální – soustředí se pouze v určitém regionu

c) Zákaznické – své služby a produkty poskytují pouze vybraným zákazníkům

Jedněmi z nejstarších a poměrně rozšířených specializovaných bank jsou *spořitelny*. První spořitelny v zahraničí začaly vznikat již v druhé polovině 18. století (Anglie a Německo), na našem území v 19. století. Již tehdy se zaměřovaly převážně na sběr vkladů a poskytování úvěrů menším klientům, o které obchodní banky nejevily zájem z důvodu nízkých hodnot jak vkladů, tak úvěrů, což

způsobovalo nízký zisk. Spořitelny se tak staly velmi významnými bankovními institucemi v mnoha státech. Často je vlastnily obce a města, a proto nebyly určeny k dosahování velkých zisků, ale spíše, aby zajistily potřeby klientů a nebyly ztrátové. V současnosti nejsou již tak rozšířené jako dříve, ale stále se zaměřují hlavně na sběr vkladů od obyvatel a dále poskytování úvěrů jiným bankám a finančním institucím. *Nejznámější spořitelnou v ČR je Česká spořitelna.*

Za speciální druh spořitelny můžeme považovat *stavební spořitelny*, které se soustřeďují na tzv. **stavební spoření** (někdy jsou řazeny zcela mimo specializované banky jako samostatný typ – druh). Úprava stavebních spořitelem je upravena zákonem č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření. Podle § 1 písm. a) až c) zákona č. 96/1993 Sb., jsou omezeny **a mohou pouze:**

- a) *Přijímat vklady od účastníků stavebního spoření*
- b) *Poskytovat úvěry účastníkům stavebního spoření*
- c) *Poskytovat příspěvky státní podpory fyzickým osobám, jež jsou účastníky stavebního spoření*²³

Stavební spořitelny se specializují převážně na financování – pořízení a opravy nemovitostí. *V první řadě se musí budoucí žadatel - klient o úvěr stát účastníkem stavebního spoření tzn. buďto průběžně ukládat nebo jednorázově uložit určité procento budoucího úvěru u stavební spořitelny. Z těchto uložených vkladů je stavebními spořitelny tvořen fond, z kterého jsou posléze poskytovány úvěry. Do tohoto fondu v podstatě nepřichází žádné jiné zdroje financování a zároveň ani takto získané zdroje nesmí být používány na nic jiného než na poskytování úvěrů ze stavebního spoření.*²⁴ Klienti uzavírají se stavebními spořitelny smlouvy, které zahrnují nejen podmínky spoření, ale i podmínky, které je potřeba splnit, aby byl úvěr poskytnut. Stát poskytuje státní příspěvky – dotace na stavební spoření a tím podporuje stavební spořitelny. Spořitelny je udělena omezená bankovní licence výhradně na sběr vkladů od občanů a dále poskytují půjčky fyzickým a osobám, aby mohly snadněji řešit bytovou situaci.

Nejznámějšími a nejvýznamnějšími stavebními spořitelny v ČR jsou:

- *Českomoravská stavební spořitelna, a.s.*

²³ Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření §1 písm. a) až c).

²⁴ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí: Bankovnictví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 203. ISBN 978-80-247-3669-3.

- *ČS stavební spořitelna, a.s*
- *Raiffeisen stavební spořitelna a.s.*
- *Všeobecná stavební spořitelna Komerční banky a.s.*

5.3.2 Obchodní – komerční banky

Komerčním bankovníctvím je obvykle nazýván druhý stupeň bankovní soustavy, který sem řadí *všechny banky a všechny finanční instituce, jejichž hlavním předmětem je přijímat vklady a poskytovat úvěry. Banka je v podstatě zprostředkovatel, jehož hlavní náplní je zprostředkovat pohyb kapitálu mezi svými klienty.*²⁵

Hovoříme-li o *komerčních a obchodních bankách*, hovoříme o bankách totožných, jen se nazývají těmito dvěma názvy, rozdíly v nich nejsou žádné, nebo velmi nepatrné. Dříve tyto banky vznikaly jako první a právě z tohoto důvodu se zabývaly převážně nabídkou hlavních služeb, jimiž jsou i dnes *příjem vkladů, poskytování úvěrů a zprostředkování platebního styku*. Klienty těchto bank mohou být v podstatě téměř všichni, jedná se jak o jednotlivé fyzické osoby, tak i o střední a větší podniky. Každý, kdo má podle zákona oprávnění působit jako banka, může působit jako banka obchodní - komerční.

O obchodních bankách hovoříme jako o podnikatelských subjektech, které podnikají, aby dosáhly zisku. Tento zisk tvoří poplatky za služby a čisté bankovní úroky (ty získáme, pakliže úroky vydané odečteme od úroků získaných).

V současnosti již není takový počet těchto bank, jako tomu bylo v minulosti, a to z důvodu, že se velké množství těchto bank změnilo v banky univerzální, anebo se tyto banky kromě komerční činnosti věnují i činnosti investiční.

Nejznámější příklady těchto bank:

- *Air Bank a.s.*
- *Česká exportní banka, a.s.*
- *Equa bank a.s.*
- *Komerční banka, a.s.*

---

²⁵ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Petr MRKÝVKA a Ivan TOMAŽIČ. *Finanční a daňové právo: Bankovní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 186. ISBN 8073801558.

5.3.3 Investiční, hypoteční banky

Jak již z názvu *investičních bank* vyplývá, jedná se o investiční služby, těmi rozumíme např. zprostředkování investic a investiční poradenství, cenné papíry a jejich vydávání, obchod s nimi, investování do nich, jejich správa a obhospodařování apod. Instituce, která uskutečňuje investiční služby bankovníctví, nemusí vlastnit bankovní licenci, tzn., ve svém názvu nemusí mít slovo banka.

Naopak je ale velmi důležité, aby ji bylo poskytnuto podnikatelské oprávnění – povolení, že smí existovat jako obchodník s cennými papíry (tato problematika je upravena v zákoně č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálových trzích, kde jsou upraveny i investiční služby v § 4). Právní předpisy v ČR povolují bankám provozování komerčních a investičních služeb současně a velké množství bank to využívá.

Nejznámější investiční a komerční banky:

- Česká spořitelna, a.s.
- GE Money Bank, a.s.
- Fio banka, a.s.

Hypoteční banky jsou někdy označovány jako druh specializovaných bank. Hypoteční bankovníctví může být vykonáváno na základě udělené licence od ČNB (není povinností banky, aby fungovala pouze jako samostatná instituce). „Licenci pro vykonávání těchto obchodů mohou získat specializované, nebo univerzální banky. Zaměřují se hlavně na poskytování hypotečních úvěrů a emise vlastních hypotečních zástavních listů“.²⁶

Hypoteční úvěr je úvěr, který je určen pro fyzické a právnické osoby, jeho splacení (včetně příslušenství) je zajištěno zástavním právem k nemovité věci (nemovitá věc je se zpravidla využívána jako zástava, lze ale ručit nějakým jiným objektem). Hypoteční úvěry jsou nejčastěji využívaným druhem úvěrů na získání bytu nebo domu. Tento typ úvěru je účelový, slouží k financování nemovitých věcí. Nejčastěji jsou hypoteční úvěry poskytovány na financování stavby či koupě nemovité věci, nebo na opravu, dostavbu, rekonstrukci či modernizaci. Doba, na kterou jsou úvěry poskytovány, je až 30 let (tato doba je omezena odchodem do důchodu).

---

²⁶ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovníctví I: Postavení bankovníctví v tržní ekonomice*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 1999, s. 77. ISBN 80-7169-859-8.

Hypoteční zástavní listy jsou dluhopisy, které jsou takto označené ve svém názvu, podle zákona o dluhopisech č. 190/2004 Sb., jsou emitovány pouze jednou bankou. Jejich hodnoty a úroky (výnosy) jsou kryty pohledávkami z hypotečních úvěrů – emitujících bank z **řádného a náhradního krytí**.

a) **Řádné krytí** – mohou být používány pouze na pohledávky, které nepřevyšší 70% z obvyklé ceny zastavené nemovité věci

b) **Náhradní krytí** – vklady hypotečních bank u ČNB nebo centrální banky, které tvoří státní dluhopisy ČR, cenné papíry vydané ČNB, státní dluhopisy, nebo cenné papíry, které vydaly státy Evropského hospodářského prostoru, jejich centrální banky nebo Evropská centrální banka a také hotovost. Náhradní krytí vydané jedním eminentem je možné pouze do výše 10% ze jmenovité hodnoty. Bankám usnadňují financování, ty jsou povinny je evidovat, na dodržení podmínek evidence dohlíží ČNB. Nejen v ČR, ale i v jiných zemích jsou hypoteční úvěry podporovány státem (státní příspěvky).²⁷

Mezi nejznámější existující hypoteční banky v ČR patří:

- Hypoteční banka, a.s
- GE Money Bank a.s..
- Raiffeisenbank a.s.
- UniCredit bank, a.s.

5.3.4 Ostatní

Jak je již zřejmé z předchozích podkapitol, na českém trhu existuje mnoho bank. V posledních letech v ČR počet bank stoupá. Je to dáno tím, že mnoho zahraničních bank stále „přichází“ na český trh a zakládá po celé ČR své pobočky.

Pro přehlednost jsem se rozhodla graficky ve dvou následujících grafech znázornit celkový počet nárůstu bank na území ČR v daném období, ale i v rámci jednotlivých let. Jedná se o vlastní zpracování grafů, dle informací zveřejněných na stránkách ČNB.²⁸

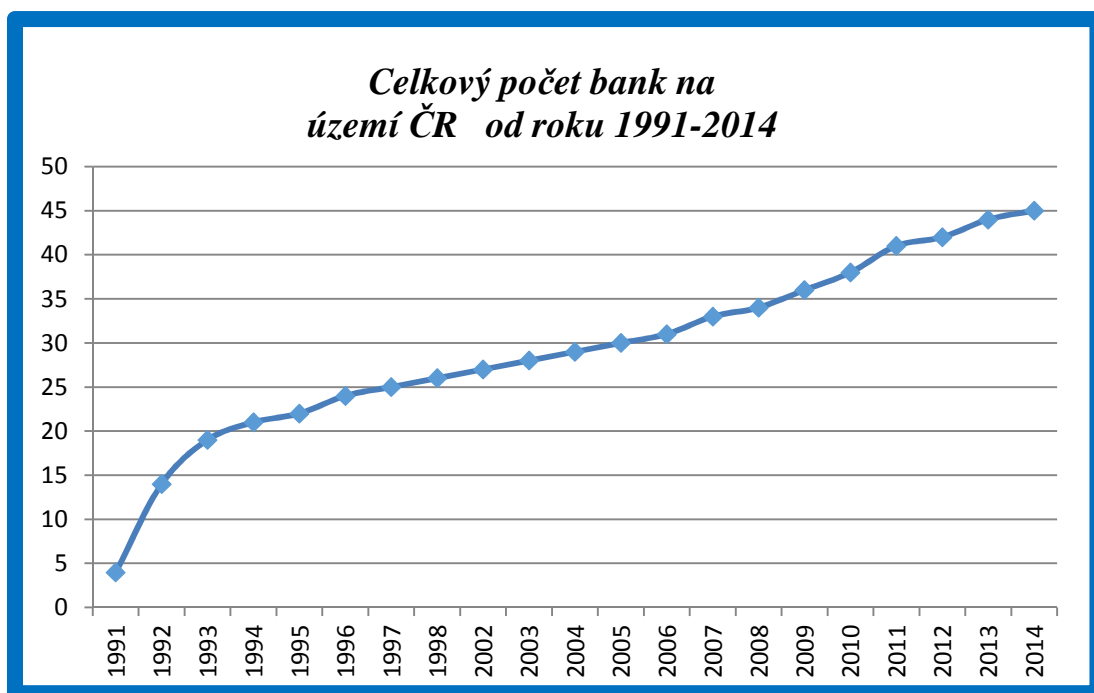
Graf v prvním pořadí znázorňuje celkový růst bank na území ČR od roku 1991 až do konce loňského roku. Dle toho grafu je zřejmé, že počet bank každým rokem narůstá a blíží se k hranici 50 bank.

²⁷ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 5., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 472-501. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-801-6.

²⁸ Grafy 1 a 2 zpracovány dle informací na:

https://apl.cnb.cz/apljerrsdad/JERRS.WEB33.SUBJECTS_COUNTS_DETAIL?p_lang=cz&p_DA_TUM=31.01.2015&p_ses_idx=1.

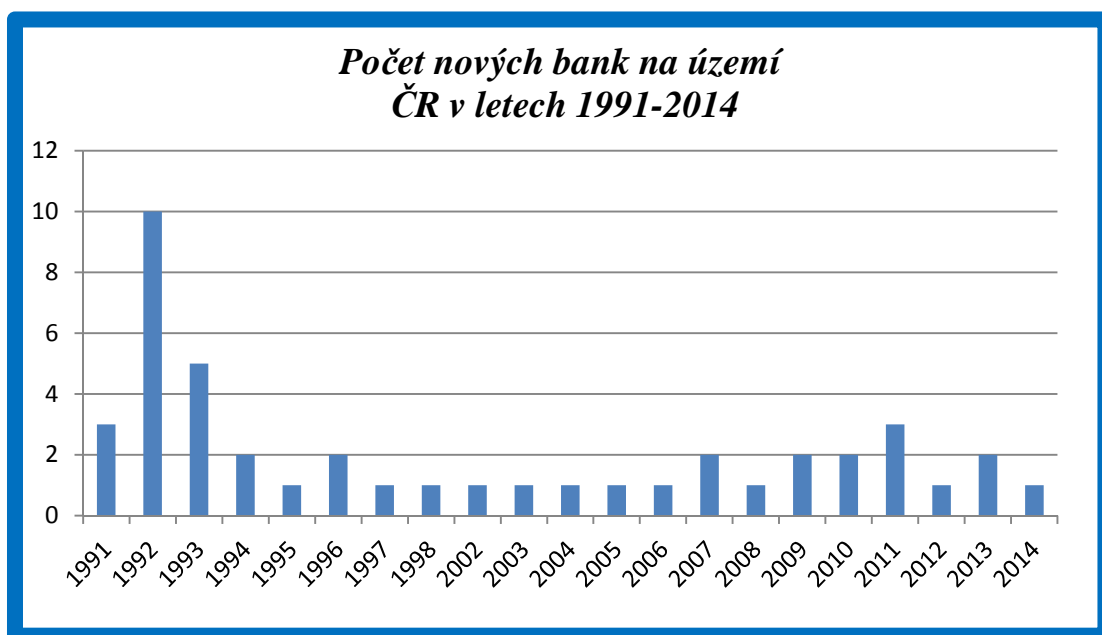
Graf č. 1 - Celkový počet bank na území ČR od roku 1991 - 2014

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB – seznam subjektů

Druhý graf znázorňuje nárůst bank v daných letech. Z grafu je patrné, že **nejvíce bank přibylo** v roce 1992 (jedná se např. o Komerční banku, a.s. či ING Bank) a v roce 1993 (*Raiffeisenbank a.s., Equa bank a.s.*). V novém „tisíciletí“ prozatím „vede“ rok 2011, kdy na území ČR začaly působit 3 nové banky (např. Air bank a.s.) a na stejné úrovni se 2 bankami jsou roky 2007, 2009, 2010 a 2013.

Graf č. 2 – Počet nových bank na území ČR v letech 1991 - 2014

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB – seznam subjektů

Samozřejmě existuje i jakási soutěživost mezi bankami, jež se snaží nabídnout klientům lepší podmínky a „přetáhnout“ klienty konkurenčních bank. Já osobně si myslím, že je rozhodně lepší, když na trhu působí více bank a budoucí klienti – zákazníci si mohou vybrat takovou banku, která se jim jeví jako nejlepší, oproti dřívější době, kdy tato možnost nebyla. Určitě pro nás jako budoucí klienty není vždy jednoduché vybrat „nejlepší“ banku, ale mohou nám v tom pomoci různé internetové stránky, kde jsou nejznámější banky často srovnávány a kde je možné zjistit o téměř všech bankách mnoho podstatných informací.

Jako zajímavá se mně osobně jeví i „anketa“, jejíž letos proběhl již 10. ročník. Jedná se o „*Hlasování o nejabsurdnější bankovní poplatek v České a Slovenské republice*“. Tato soutěž se koná pravidelně od roku 2005, kdy každý rok je navrženo několik bankovních poplatků a sami lidé – klienti bank hlasují o ten nejabsurdnější z nich. Právě v těchto dnech bylo rozhodnuto o nejabsurdnějším poplatku za rok 2014, jímž se stal „*poplatek za výpis z účtu zaslaný elektronickou poštou*“.²⁹ Já osobně s hlasujícími musím plně souhlasit a myslím si, že platba za tuto službu je opravdu velmi „absurdní“. Dovoluji si napsat „někdy až za nepochopitelné“, se dají ale považovat i poplatky, které „zvítězily“ v předešlých letech, a proto jsem se rozhodla, že do své práce seznam těchto poplatků zařadím. *Těmito poplatky jsou:*³⁰

- 2005 - za příchozí platbu
- 2006 - za výběr z bankomatu vlastní banky
- 2007 - za vedení běžného účtu
- 2008 - za nadměrný vklad
- 2009 - za vklad na přepážce na vlastní účet
- 2010 - za výběr na přepážce z vlastního účtu
- 2011 - za předčasně splacený úvěr
- 2012 - za zjištění zůstatku přes bankomat
- 2013 - za vedení účtu k hypotečnímu, spotřebnímu úvěru nebo úvěru u stavební spořitelny

---

²⁹ Novinky.cz. *Novinky.cz: Ekonomika* [online]. 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://m.novinky.cz/articleDetails?query=Nejabsurdnejsi+poplatek&sznu=DY0Qy0HboTYjyBRp&ref=search&aId=362989>.

³⁰ Bankovnipoplatky.com. *Bankovnipoplatky.com: Nejabsurdnější bankovní poplatek - anketa* [online]. 2014 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/jubilejni-x-rocnik-ankety-o-nejabsurdnejsi-bankovni-poplatek-v-cr-a-sr-pro-rok-2014-nominace-25452>.

Mnohé z bank však nelze jednoznačně zařadit ke konkrétnímu typu, proto se i v mé práci názvy jednotlivých bank opakují a jsou zařazeny ve více podkapitolách. **Členění – dělení bank na různé druhy - typy není jednoznačné.** I já jsem se v literatuře setkala s odlišným dělením. Nejednalo se o výrazné změny, např. banky se nedělily na další typy – druhy, ale patřily do daného členění.

Na závěr této kapitoly o bankách druhého stupně, bych se ještě v krátkosti chtěla zmínit o jistě neméně důležitých čtyřech druzích bank, kterými tuto kapitolu ukončím. **Jedná se o banky:**

- **Splátkové banky**
- **Retailové banky**
- **Wholesaleové banky**
- **Clearingové banky**

Splátkové banky, (společnosti) někdy označovány jako spotřební banky, se v posledních letech stávají poměrně populární. Tyto banky se zaměřují na poskytování spotřebitelských úvěrů, poskytují služby splátkového prodeje zpravidla spotřebního zboží v hypermarketech (automobily) apod. Jedná se o nákup zboží a služeb na splátky. Zdroje, které mohou poskytovat, získávají od menších podniků, fyzických osob nebo ostatních bank. Můžeme hovořit o tom, že tyto banky vznikly díky poptávce po nich. Obchodníci a výrobci u nich mají uloženy volné peněžní prostředky a naopak v případě potřeby si od nich peněžní prostředky půjčují. Tyto banky jsou typické hlavně pro západní Evropu (Francii, Německo). V ČR jsou za splátkové společnosti považovány např. *Cetelem, Home Credit, ŠkoFin* apod...

Retailové banky – jedná se o banky, které obchodují převážně s menšími a středními podnikateli a s fyzickými osobami. Zisk z jednotlivých obchodů není příliš vysoký (zvýší se až vynásobením uskutečněných obchodů). Dle prestižního časopisu *World Finance* se stala nejlepší retailovou bankou v ČR za rok 2014 *Equa bank a.s.*³¹ Opakem těchto bank jsou **wholesaleové banky** (velkoobchodní) jsou zaměřené na větší klienty, obchodují s velkými podniky a jejich zisky jsou mnohonásobně vyšší.

Posledním typem, který ještě zmíním, jsou **banky clearingové**, které se specializují na vyrovnávání pohledávek a závazků komerčních i univerzálních bank např. *ČSOB, a.s., Komerční banka, a.s., Raiffeisenbank a.s.*

---

³¹ www.equabank.cz

6. Bankovní operace, zásady a bankovní tajemství

6.1 Bankovní operace

Bankovní operace (bankovní obchody) představují pohyb finančních prostředků, jejich účelem je poskytování bankovních služeb a produktů svým klientům. Základním hlediskem, proč bankovní operace členíme je jejich odraz v „*Bilanci banky*“ (více v kapitole. 6.2).

Bankovní operace rozdělujeme na 3 hlavní druhy:

- **Aktivní**
- **Pasivní**
- **Neutrální**

6.1.1 Aktivní bankovní operace

Nacházejí se na levé straně bilance na straně aktiv, banka je v pozici věřitele, vznikají jí pohledávky nebo práva. Pomocí nich si banky tvoří vlastní bankovní kapitál. Nejtypičtější aktivní operací je *poskytování úvěrů* a půjček. Úvěr je, jak již bylo uvedeno, prozatímní postoupení peněz (zboží) věřitelem nějakému dlužníkovi. Dlužník při poskytnutí úvěru počítá s tím, že během výpůjčky, nebo po splatnosti vrátí půjčenou hodnotu a k té zaplatí navíc věřiteli požadovaný úrok.

Existují 2 zásady:

1. *Zásada návratnosti úvěru* – jedná se o schopnost dlužníka v předem stanovené lhůtě splatit poskytnuté úvěry
2. *Zásada výnosnosti úvěru* – jedná o výši úrokových výnosů spojených s poskytnutými úvěry

6.1.1.1 Členění úvěrů

Úvěry je možné členit z několika hledisek na mnoho typů a druhů, já bych ráda zmínila nejznámější a nejtypičtější členění:

- Hledisko času
- Podle druhu
- Dle zajištění
- Dle typu vyplácení

1. Z hlediska času:

A) **Krátkodobé** – jedná se o úvěry, které jsou splatné do 1 roku, zpravidla úvěry poskytnuté k úhradě provozních nákladů

B) **Střednědobé** – jedná se o úvěry poskytnuté od 1 do 5 let, ty jsou zpravidla používány na krátkodobé investice

C) **Dlouhodobé** – jsou poskytovány v omezené míře, doba splatnosti je 5 let a více, jsou používány především na investiční účely

2. Podle druhu:

A) **Akceptační** – jedná se o úvěr, kdy banka klientovi neposkytne přímo peněžní prostředky, ale **akceptuje cizí směnku**, kterou klient vystaví a stává se tak směnečným dlužníkem vůči vystaviteli směnky, banka je v pozici věřitele. Je poskytován **pouze nejlepším klientům**. Jedná se o **krátkodobý úvěr**.

B) **Eskontní** – jedná se o typy úvěrů, které **vznikají odkoupením cenných papírů** zpravidla **směnek** před jejich splatností. Jsou poskytovány na dobu od nákupu do splatnosti směnky. Jedná se o velmi výhodný úvěr, kdy prodávající získá peníze ihned, není nucen čekat na splatnost cenných papírů. Spadá do **krátkodobých úvěrů**.

C) **Hypoteční** – jedná se o **úvěr dlouhodobý**, je poskytován **k investování do nemovité věci**, splacení toho úvěru je jistěno zástavním právem k nemovité věci tzv. **hypotekou**.

D) **Kontokorentní** – banky ho poskytují zpravidla jen svým **nejlepším klientům**, jedná se o účty, kdy je možné přejít do tzv. **záporného (debetního) zůstatku** a získat úvěr až do výše stanoveného rámce (výše se sjednává ve smlouvě). Jedná se o **krátkodobý úvěr**.

E) **Lombardní** – je poskytován jako **zástava cenných papírů** nebo **movitých věcí**, taktéž se jedná o **úvěr krátkodobý**.

F) **Revolvingový** – jedná se o úvěr **účelový**, je poskytován **na financování provozních potřeb**. Banka musí stanovit výši úvěrového rámce a termín splacení tohoto úvěru. Je možné využívat opakovaně za předpokladu splacení předešlého úvěru. Opět se jedná o **úvěr krátkodobý**.

3. Podle účelu

A) **Účelové** – jsou poskytovány na předem stanovený účel, zpravidla se jedná o nákup automobilu nebo spotřebního zboží

B) Neuúčelové – předem není stanoveno na, co bude úvěr poskytnut, záleží až na klientovi, na co poskytnutý úvěr využije

4. Podle zajištění

A) Zajištěné – v tomto případě banka při poskytování vyžaduje jištění movitou věcí nebo nemovitou

B) Nezajištěné – jsou poskytovány jen nejlepším klientům

5. Podle typu vyplácení

A) Hotovostní – jedná se o ty úvěry, kde jsou peněžní prostředky vypláceny v hotovosti

b) Bezhotovostní – opak hotovostních, peněžní prostředky jsou převáděny na bankovní účet klienta

Všechny typy úvěrů, které jsem uvedla, se mezi sebou mohou kombinovat a jsou jim přiřazovány odlišné úvěrové sazby. Úvěry je možné dělit i na další typy, které bych již více nerozváděla, jelikož z jejich názvu je v podstatě jasné, oč se jedná např.:

- **Podle čerpání** – jednorázové a postupné
- **Podle splácení** – měsíční, čtvrtletní

6.1.2 Pasivní bankovní operace

Nacházejí se na pravé straně bilance na straně Pasiv, banka je v pozici dlužníka a vznikají jí závazky. Jedná se o druh, pomocí něhož banky tvoří cizí bankovní kapitál. Nejtypičtější pasivní bankovní operací je **příjem vkladů od právnických a fyzických osob**, dále sem patří vedení účtu, vydávání platebních karet.

6.1.3 Neutrální bankovní operace

Jedná se o operace, které nejsou ani aktivní - pasivní povahy, jsou jimi všechny ostatní bankovní operace a služby, pomocí nichž si banky tvoří dodatečně výnosy např. **poradní činnost, směnářská činnost, vedení běžných účtů** apod.

6.2 Bilance banky

Jedná se v podstatě o bilanci, která je podobná podnikové, o strukturu majetku banky. Na její levé straně se nachází *aktiva* a na pravé straně *pasiva*. Banka může mít nejen rozvahu, ale i podrozvahu. Zatímco v *rozvaze* jsou evidována aktiva a pasiva *aktuální*, tak v *podrozvaze* jsou evidována aktiva a pasiva *budoucí*. I zde, při sestavování rozvahy musí platit *účetní vyrovnanost*, tzn., aktiva se musí rovnat pasivům. V bankovníctví se pasivy myslí kapitál a závazky (cizí zdroje).

Následující tabulka zjednodušeně znázorní bilanci banky a poté bych ráda ve stručnosti popsala jednotlivá aktiva a pasiva.

Tabulka č. 1 – Bilance banky³²

Bilance banky	
<i>Aktiva</i>	<i>Pasiva</i>
Pokladní hotovost	Přijaté vklady a úvěry
Poskytnuté úvěry a vklady	Kapitál a rezervy
Akcie a majetkové účasti v držení banky	-
Podílové listy	-
Neobchodovatelné dluhové cenné papíry	Emitované neobchodovatelné dluhové cenné papíry
Ostatní dluhové cenné papíry	Emitované ostatní dluhové cenné papíry
Stálá aktiva	-
Ostatní aktiva	Ostatní pasiva

Zdroj: ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí: Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 205. ISBN 978-80-247-3669-3.

1. Aktiva:³³

Pokladní hotovost – vyjadřuje veškerou hodnotu mincí a bankovek (tuzemských i zahraničních), které se nacházejí v pokladnách banky.

Poskytnuté úvěry a vklady - jsou „pohledávky“ různých subjektů, úvěry a vklady, které byly poskytnuty klientům, centrálním bankám a ostatním institucím.

Akcie a majetkové účasti v držení banky – jedná se o podíly na majetku společnosti, akcie, které banka vlastní.

³² ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí: Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 205. ISBN 978-80-247-3669-3.

³³ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí: Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 206-207. ISBN 978-80-247-3669-3.

Podílové listy – banky je zpravidla nakupují jako formu rostoucí investice, pakliže hodnota podílového listu roste, narůstá i výnos banky jako majitele podílového listu, (klesá-li hodnota listu, kolísají nebo se snižují i hodnoty majetku banky).

Neobchodovatelné dluhové cenné papíry – jedná se o směnky a neobchodovatelné dluhopisy (dluhopisy mají předem stanovenou splatnost a doby splatnosti se drží).

Ostatní dluhové cenné papíry – tyto dluhopisy jsou v držení banky, určené k prodeji (na rozdíl od předchozích je můžeme využívat k obchodu).

Stála aktiva – dlouhodobý hmotný (např. budovy) a nehmotný (např. software) majetek banky.

Ostatní aktiva – aktiva, která nepatří do žádných z výše uvedených skupin aktiv např. drahé kovy

2. Pasiva:³⁴

Přijaté vklady a úvěry – znamenají závazky vůči různým subjektům

Kapitál a rezervy – jsou vlastní zdroje banky (základní kapitál, opravné položky-oprávky, rezervní a jiné fondy ze zisku, nerozdělený zisk z předešlých let).

Emitované neobchodovatelné dluhové cenné papíry – jde o závazky banky jako eminenta vůči majiteli těchto cenných papírů (hodnota neobchodovatelného dluhopisu a emitované směnky).

Emitované ostatní dluhové cenné papíry – jedná se o hodnotu bankou emitovaných dluhopisů (kupónové, bezkupónové) a ostatní dluhopisy, dále o hypoteční zástavní listy.

Ostatní pasiva – závazky banky, které plynou z dodavatelsko-odběratelských vztahů apod.³⁵

6.3 Zásady bankovních operací

Aby banky dosahovaly co největších zisků s co nejmenšími riziky, měly by se řídit obecnými zásadami provádění bankovních operací. **Existují 3 hlavní zásady**, které by banky měly dodržovat:

➤ **Zásada jistoty**

³⁴ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí: Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 208-210. ISBN 978-80-247-3669-3.

³⁵ Aktiva i Pasiva, ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí: Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 204-210. ISBN 978-80-247-3669-3.

- *Zásada likvidity*
- *Zásada rentability*

1. *Zásada jistoty* (bezpečnosti) – všechny bankovní operace jsou v určité míře spojeny s riziky, úkolem banky by mělo být co nejvíce minimalizovat rizika, aby každý klient, který vkládá do banky svoje peněžní prostředky, měl co největší jistotu, že v bance jsou jeho peněžní prostředky chráněny.

2. *Zásada likvidity* – schopnost banky dodržet své závazky, které má vůči klientovi, banka musí být schopná vyplatit klientům jejich vklady

3. *Zásada rentability* – banka by měla konat jen takové bankovní operace, které jsou pro ni ziskové (tzn., neměla by uzavírat obchody, o kterých pochybuje a investovat do projektů neziskových s nepřiměřeným rizikem)

6.4 Bankovní tajemství

Bankovní tajemství se týká všech bankovních obchodů a peněžních služeb bank (informace týkající se poskytnutí úvěrů svým klientům, zůstatky na účtech klientů apod.), vztahuje se na všechny zaměstnance banky, členy jejich orgánů (rad). Všichni zaměstnanci jsou povinni dodržovat povinnost *mlčenlivosti* (dle § 25a zákona č. 21/1990 Sb., o bankách) o získaných informacích týkajících se banky a klientů. Pracovníci dohledu ČNB smějí poskytovat jen informace v souhrnné podobě, kdy nelze jednoznačně určit, o jakou banku nebo konkrétní osobu se jedná. Povinnost mlčenlivosti zaměstnanců přetrvává i po skončení pracovního vztahu.

Porušením bankovního tajemství se nemyslí poskytnutí informací osobám, které pro banku zajišťují nějakou činnost (poradci, advokáti apod.) za předpokladu, že i na ně vztahuje povinnost mlčenlivosti a v případě, že tyto informace využijí pouze k činnosti vykonávané pro banku. Zákon stanovuje několik výjimek, kdy je *možné tyto informace poskytnout*:

- a) Pakliže soud písemně požádá o poskytnutí informací pro účely civilního soudního řízení
- b) Požadají-li orgány, které jsou činné v trestném řízení – Policie ČR
- c) Požádá-li osoba, jež je pověřena vykonáním bankovního dohledu
- d) Zažádá-li si o informace správce daně za podmínek stanovených zákonem
- e) Pakliže zažádá soudní exekutor z důvodu provedení soudní exekuce

f) Je povinností informace poskytnout i Ministerstvu finanční ČR, Ministerstvu vnitra ČR, úřadům práce, zdravotním pojišťovnám atd.

Banky jsou vázány zákonem, klient může banku osvobodit od bankovního tajemství, tzn., udělí bance souhlas s poskytováním informací o svých bankovních obchodech. Bankovní tajemství je považováno za jeden z nejcitovanějších pojmů celého bankovníctví a je jedním z nejdůležitějších, jelikož se na něm zakládá důvěryhodnost všech bank.

7. Centrální banka ČNB

Česká národní banka (ČNB) je centrální bankou ČR se sídlem v Praze, jedná se o orgán, který vykonává dohled nad finančním trhem. ČNB je právnickou osobu, jsou jí svěřovány kompetence správního úřadu v rozsahu, které stanovuje zákon a jiné právní předpisy. Řídí se zákonem České národní rady č. 6/1993 Sb. o *České národní bance*, který byl schválen 17. prosince 1992 a jež je účinný od 1. ledna 1993. ČNB má postavení hlavního orgánu státní správy v oblasti bankovníctví a měny.

Hlavní funkce a postavení ČNB jsou převážně měnově řídicí, nežli podnikatelské. ČNB usměrňuje peněžní trh, vydává bankovky, reguluje činnost ostatních bank a spořitelů pomocí ekonomických bankovních nástrojů, hospodaří podle zásad, které stanoví vláda atd.

ČNB má *řadu práv a povinností*, kterými se musí řídit. Např. dle § 3 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, je guvernér ČNB povinný minimálně dvakrát ročně předkládat Poslanecké sněmovně k projednání zprávu o měnovém vývoji a dále je ČNB povinna podávat Poslanecké sněmovně alespoň jedenkrát ročně zprávu o finanční stabilitě. Další povinností je předkládat vládě návrhy zákonných úprav týkajících se měny a peněžního oběhu a společně s ministerstvem financí předkládat vládě ČR návrhy zákonných úprav v oblasti bankovníctví apod.

V zákoně je také uvedeno, že ČNB je součástí Evropského systému centrálních bank, Evropského systému dohledu nad finančními trhy apod., tzn., že se podílí na plnění cílů a úkolů těchto systémů.

7.1 Hlavní cíle – úkoly ČNB

Hlavním cílem činnosti ČNB je *péče o cenovou stabilitu, finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v ČR*. V § 2 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, jsou stanoveny *hlavní úkoly*³⁶ ČNB, které je povinna plnit:

- Určuje měnovou politiku
- Vydává bankovky a mince
- Řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank
- Sleduje a posuzuje rizika ohrožení stability finančního systému apod.
- Vykonává dohled nad osobami, které působí na finančním trhu
- Provádí i mnoho dalších činností, dle zákona a jiných právních předpisů

---

³⁶ Zákon č. 6/1993 Sb., o ČNB.

Hlavním úkolem je **měnová politika**, jedná se o celkové množství peněz v ekonomice, tzn., soubor takových opatření, kterými stát ovlivňuje nabídku peněz. Nabídka peněz je spojena s celkovými výdaji v ekonomice za určité období. **Existují dvě varianty nabídky peněz:**

- **Snížení nabídky peněz** znamená nižší poptávku po zboží a službách, nižší míru inflace, vyšší nezaměstnanost a celkově hospodářský pokles.
- **Zvýšení nabídky peněz** je opakem, jedná se o vyšší poptávku po zboží a službách, vyšší míru inflace, nižší nezaměstnanost a celkově má za následek hospodářský růst.

Dalším významným úkolem je **výdej bankovek a mincí**. ČNB má dle zákona výhradní právo vydávat bankovky a mince. Spravuje zásoby, sjednává tisk bankovek a ražbu mincí, zároveň také dozírá na ochranu a bezpečnost nevydaných bankovek a mincí a taktéž i na úschovu a ničení bankovek a mincí vyřazených či neplatných. ČNB vydává jak mince a bankovky, které jsou „platné“, tzn., jsou zákonnými penězi, jež mají nominální hodnotu, tak i „**pamětní mince**“. Jedná se o mince, které jsou zpravidla určeny ke sběratelským účelům a mohou být prodávány za ceny mnohonásobně vyšší než je jejich nominální hodnota.

Existuje mnoho ochranných prvků, které by měly alespoň částečně zabránit padělání bankovek a mincí. (Příloha – ochranné prvky bankovek). Právě z tohoto důvodu jsou, známi pouze některé **ochranné prvky např.:**³⁷

- Speciální bankovní papír
- Vodoznak
- Ochranný okénkový proužek s mikrotextem
- Ochranná barevná vlákna
- Soutisková značka
- Skrytý obrazec
- Proměnlivá barva
- Iridiscentní pruh
- Mikrotext

Dle § 22 zákona o ČNB, **ČNB ve svých vyhláškách stanovuje:**

- Nominální hodnotu bankovek a mincí

---

³⁷ Česká národní banka: Bankovky a mince. *Česká národní banka: Bankovky a mince - ochranné prvky* [online]. 2003-2015 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/ochranne_prvky/ochranne_prvky_1000.html.

- Rozměr, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí
- Vydávání a ukončení platnosti bankovek a mincí
- Způsob a dobu výměny za jiné bankovky a mince

Mezi významné úkoly patří také **řízení peněžního oběhu, platební styk či zúčtování bank**. Aby mohla ČNB dohlížet a kontrolovat **peněžní oběh**, potřebuje mít informace o množství obíhajících peněz (tím se myslí jak počet kusů, tak jejich hodnota). ČNB řídí **platební styk** a stanovuje provádění platebního styku, zásady vedení účtů klientů u bank a zúčtování na těchto účtech. **Zúčtováním bank** jsou myšleny informace o převodech (např. o převodu položek, výpis z účtu apod.).

Posledním významným úkolem je **sledování a posuzování rizik**. Cílem bank je omezovat rizika spojená s bankovními operacemi (převáděním peněz), ochraňovat zájmy vkladatelů a zajišťovat funkčnost bankovní soustavy.

7.2 Dohled a regulace

Dohled je upraven v šesté hlavě zákona o ČNB. Dohledu ČNB jsou podřízeny všechny banky, spořitelny, úvěrová družstva, pojišťovny, zajišťovny, penzijní fondy - společnosti apod., které mají sídlo na území ČR.

ČNB zároveň také vykonává dohled nad obchodníky s cennými papíry a jejich eminenty, centrálním deponitářem a dalšími osobami.

Dle zákona **dohled zahrnuje**:³⁸

- Rozhodování o žádostech o udělení licence (povolení, registrace)
- Kontrolu dodržování podmínek, které jsou stanoveny udělenými licencemi a povoleními
- Kontrolu dodržování zákonů a přímo použitelných předpisů EU
- Získávání informací, které jsou potřebné pro vykonávání dohledu a dále aktuálnost, pravdivost, ověřování a úplnost právních předpisů
- Zároveň také ukládá opatření k nápravě či sankce atd...

Existují dva typy dohledu:

- **Dohled na místě** – jedná se o typ dohledu, který je vykonáván přímo v bance např. kontrola účetních knih.
- **Dohled na dálku** – jedná se o typ dohledu, kdy si ČNB nechává předkládat výkazy ostatních bank např. rozvahy bank.

³⁸ Zákon č. 6/1993 Sb., o ČNB.

Bankovní regulace je nutností bankovníctví, která je odůvodněná především potřebou kontrolovat bankovní činnost, jedná se o soustavu omezujících a příkazujících pravidel (právních předpisů). **Regulativní opatření můžeme rozdělit ze 4 hledisek:**

1. Pozitivní – podporují některé bankovní činnosti

2. Negativní – zakazují některé bankovní činnosti

3. Přímá

4. Nepřímá

7.3 Organizace a orgány ČNB

Dle § 4 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, je ČNB tvořena ústředím, které má sídlo v Praze, pobočkami, které se nacházejí ve větších městech ČR a účelovými organizačními jednotkami. Hlavním nejvyšším řídicím orgánem je **bankovní rada**, která určuje měnovou politiku a nástroje sloužící k jejímu uskutečňování.

Mezi **nejdůležitější pravomoci bankovní rady** patří:

- Schvalovat rozpočet ČNB
- Stanovit zásady činnosti a obchodů ČNB
- Stanovit organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek
- Stanovit mzdové a další požitky guvernéra

Bankovní rada je **sedmičlenná**. Jejími členy jsou guvernér ČNB, dva viceguvernéři a další čtyři členové bankovní rady (vrcholoví manažeři). Jsou voleni a odvolávání prezidentem ČR, guvernér je volen na funkční období 5 let a členové vždy na dobu 6 let. Členem může být občan ČR, který je plně způsobilý k právním úkonům, je bezúhonný, má ukončené vysokoškolské vzdělání a je uznávanou osobností v oblasti měnových záležitostí nebo finančního trhu. Výkon funkce člena bankovní rady je ukončen uplynutím jeho funkčního období, vzdáním se funkce, následujícím dnem po doručení písemného odvolání z funkce, nebo pozdějším dnem, který je uvedený v odvolání. Člen bankovní rady je zpravidla ze své funkce odvolán, pakliže přestane splňovat podmínky, které jsou požadované k jejímu výkonu nebo pakliže se dopustil vážného pochybení.

Bankovní radě předsedá guvernér ČNB (v jeho nepřítomnosti zastoupen viceguvernérem). Rada přijímá svá rozhodnutí prostou většinou hlasů a je usnášeníschopná, je-li přítomen guvernér (nebo pověřený předsedající

viceguvernér) a alespoň tři členové rady. Guvernér jedná navenek jménem ČNB a podepisuje právní předpisy a akty vydávané ČNB, které jsou vyhlášené ve Sbírce zákonů.

Bankovní rada ČNB má svůj poradní orgán, kterým je **rozkladová komise**. Úkolem rozkladové komise je příprava návrhů rozhodnutí bankovní rady ČNB, která jsou vydávána ve správním řízení. V letech 2006 až 2013 existoval ještě **výbor pro finanční trh**, který byl taktéž poradním orgánem rady ČNB, zaměřoval se na koncepční rozvoj dohledu nad finančním trhem (byl však zrušen novelou zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB účinnou od 17. srpna 2013).³⁹

7.4 Nástroje ČNB

ČNB disponuje poměrně velkou řadou nástrojů, kterými prosazuje své cíle a ovlivňuje měnovou politiku. **Nástroje ČNB** je možné **rozdělovat na**:

- **Přímé** – jedná se o nástroje administrativní, které velmi ovlivňují finanční hospodářství, ČNB je z tohoto důvodu využívá pouze výjimečně a jen na přechodnou dobu, přímé nástroje omezují volné tržní hospodářství.
- **Nepřímé** – nástroje, které využívají tržní zákony a působí na ostatní subjekty finančního trhu.

1. Přímé nástroje kam patří:⁴⁰

A) **Pravidla likvidity** – ČNB určuje obchodním bankám vztah mezi aktivy a pasivy např. ukazatel kapitálové přiměřenosti.

B) **Povinné vklady** - jedná se o povinné vedení běžných účtů státních institucí u ČNB např. účty finančních úřadů

C) **Úvěrové kontingenty** – jsou nejrazantnějším přímým nástrojem, jedná se o určení „stropů-limitů“ úvěrů

2. Nepřímé nástroje kam patří:⁴¹

A) **Diskontní sazba** – v minulém století byla považována za základní úrokovou sazbu, za kterou si obchodní banky mohly půjčovat finance od centrální banky.

---

³⁹ Česká národní banka: Poradní orgány bankovní rady ČNB. *Česká národní banka: Poradní orgány bankovní rady ČNB*[online]. 2003-2015 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/poradni_organy_br/.

⁴⁰ Ceed: Centrum pro rozvoj ekonomického vzdělávání - Přímé nástroje centrální banky. *Ceed: Centrum pro rozvoj ekonomického vzdělávání - Přímé nástroje centrální banky* [online]. 2015 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: http://www.ceed.cz/makroekonomie/25_prime_nastroje_CNB.htm.

⁴¹ Ceed: Centrum pro rozvoj ekonomického vzdělávání - Nepřímé nástroje centrální banky. *Ceed: Centrum pro rozvoj ekonomického vzdělávání - Nepřímé nástroje centrální banky* [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: http://www.ceed.cz/makroekonomie/26_nepriime_nastroje_CNB.htm.

V současné době se jedná spíše o jakýsi signál, kam chce banka směřovat svoji měnovou politiku. *Existují dvě varianty:*

- ***Snížení diskontní sazby*** – má za důsledek nárůst úvěrů (načerpání peněz do ekonomiky)
- ***Zvýšení diskontní*** – banky si půjčují méně, zpomaluje se oběh peněz, napomáhá ke snižování inflace

B) Repo sazba – centrální banka od obchodních bank přijímá nadbytečnou likviditu a naopak jim předává dohodnuté cenné papíry (obě strany se zároveň ale také zavazují, že po splatnosti ČNB vrátí bance jistinu a obchodní banka vrátí cenné papíry).

- ***Snížení repo sazby*** – dochází k nárůstu úvěrů, zrychlení oběhu peněz
- ***Zvýšení repo sazby*** – banky si půjčují méně a zpomaluje se oběh

C) Lombardní sazba – jedná se o typ úrokové sazby při operacích, kdy si banky půjčují peníze oproti zástavě cenných papírů. Tento typ sazby bývá nejvyšší, je vyšší než diskontní a repo sazba. V současné době není tato možnost příliš využívána

- ***Snižování lombardní sazby*** – oběh peněz zrychluje, úvěry narůstají
- ***Zvýšení lombardní sazby*** – obchodní banky si méně půjčují, je omezen oběh peněz, dochází ke snižování inflace

D) Operace na otevřeném trhu – ČNB nakupuje a zároveň prodává na volném peněžním trhu státní cenné papíry (např. státní dluhopisy, státní pokladniční poukázky). Obchodní banky mají možnost půjčit si od ČNB peníze s tím, že jim odprodají své cenné papíry a dohodnou se na budoucím odkupu (repo obchod).

- ***Prodej*** - pakliže ČNB státní cenné papíry prodává, dochází k zpomalování oběhu peněz a odčerpání peněz z obchodních bank (ekonomiky).
- ***Nákup*** – naopak pokud ČNB státní cenné papíry nakupuje, načerpávají se i peníze do obchodních bank (ekonomiky) a zrychluje se oběh peněz.

E) Povinné minimální rezervy – ČNB předepisuje všem obchodním bankám určité procento z vkladů, které jsou banky povinny uložit u ČNB ve formě neúročené minimální rezervy (jedná se o peníze, které jsou mimo oběh).

D) Konverze a swapy – ČNB nakupuje a prodává obchodním bankám cizí měny za koruny, to má vliv na měnové kurzy. Při *prodeji deviz* ČNB dochází ke stahování českých korun z oběhu a celkovému zpomalení oběhu. Naopak při *nákupu deviz* dochází k „vthánění“ českých korun do ekonomiky a zrychlení oběhu peněz. *Obchod má dvě podoby:*

- **Konverze** – jedná se o promptní obchod bez následných zpětných operací (nyní prodám či nakoupím v aktuálním kurzu).
- **Swapy** – jsou kombinací promptního obchodu a zpětné operace. (Nyní prodám či nakoupím za aktuální kurz a současně uzavřu smlouvu o budoucím zpětném odkupu či prodeji za předem stanovený kurz).

Z předchozích bodů vyplývá, že zvýšení a snížení kterékoliv z diskontní, repo či lombardní sazby má vždy téměř totožný následek. Pakliže dochází ke **snížení** kterékoliv ze sazeb, zrychluje se oběh peněz a nárůst úvěrů, v opačném případě – **snižování sazeb** je následkem zpomalování oběhu peněz a snižování inflace.

8. Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo přiblížit vývoj bankovníctví, bankovní soustavy v ČR, přechod z jednostupňové bankovní soustavy na dvoustupňovou, právní úpravu bank a posléze význam a rozdíl mezi bankou centrální a ostatními, které fungují na českém trhu.

Jelikož historie bankovníctví je velmi obšírné téma, zaměřila jsem se pouze na vznik a vývoj v 19. a 20. století, kdy vznikaly na našem území první banky. V 19. století byla významná *Zemská banka království Českého*, která se stala ústřední bankou. Za nejvýznamnější banku 20. století lze považovat *Národní banku Československou*, která později změnila název nebo vznik *Státní banky československé*. V závěru kapitoly jsem se pokusila vysvětlit některé ze základních pojmů, jako je např.: banka, úvěr, úrok, pohledávka, spořitelna apod.

V další kapitole se věnuji přechodu z jednostupňového systému bankovní soustavy na dvoustupňový, který proběhl v roce 1990, kdy vznikla „Centrální banka – ČNB“ a ostatní banky a uvádím faktory ovlivňující soustavu. Osobně považuji vznik dvoustupňové soustavy za přínos. Dle mého názoru má dvoustupňové bankovníctví spíše výhody nežli nevýhody. Mezi výhodu můžeme zařadit např. existenci ČNB jako instituci nadřazenou ostatním bankám. Dohled, částečná regulace a povinnost splňovat určité podmínky je myslím si mnohem lepší, než když existoval pouze monopol, jímž byla SBČS.

Čtvrtá kapitola je věnována právní úpravě. Zmiňuji tři nejdůležitější zákony, kterými jsou Ústava ČR, zákon o bankách a zákon o ČNB. Podrobněji se zabývám především jednotlivými částmi zákona č. 21/1992 Sb., o bankách. Právní úpravu bankovníctví považuji za zdařilou a dostatečnou. Myslím si, že není důvod ji jakkoliv měnit či novelizovat, jelikož současná úprava je již poměrně zažitá.

V páté kapitole se věnuji obchodním a zahraničním bankám, bankovní licenci (typy, podmínky udělení a odebrání). Rozdělují banky na čtyři skupiny, jimiž jsou: univerzální a specializované, obchodní – komerční, investiční a hypoteční a uvádím příklady jednotlivých typů. V závěru kapitoly jsem zpracovala dva grafy. V prvním je znázorněn celkový růst na území ČR v letech 1991 – 2014, druhý znázorňuje počet nových bank na území ČR v daných letech. Jak jsem již zmínila vznik dvoustupňové soustavy a její rozdělení považuji za přínos. S tímto rozdělením souvisí vznik mnoha bank a zahraničních poboček na území ČR. Myslím si, že pro budoucí klienty je narůstající počet lepší, na rozdíl

od minulého století, kdy to možné nebylo. S tím souvisí možnost vybrat si z většího množství podle svého uvážení. Např. v případě potřeby půjčit si finanční prostředky na výstavbu domu (zakoupení bytu) je určitě správné vybírat ze specializovaných bank hypotečních, naopak tomu bude v případě uložení peněz.

V šesté kapitole jsem snažila objasnit bankovní operace (aktivní, pasivní a neutrální) a rozdíl mezi nimi. Aktivní operace se nacházejí na levé straně bilance a nejtypičtější je poskytování úvěrů a půjček. V podkapitole úvěry rozdělují z několika základních hledisek, např. hledisko času – krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé, dle druhu, účelu, zajištění apod. Oproti tomu pasivní operace se nacházejí na pravé straně a nejtypičtější operací je příjem vkladů. Je obtížné srovnávat současnou dobu a vývoj bankovníctví s minulým stoletím. Za pozitivum a vývoj v bankovníctví považují možnost využití jakéhokoliv úvěru, které zmiňují, ale i možnost uložení peněz do banky, kde mohou být zhodnoceny. Dále se zaměřuji na bilanci banky a základní zásady bankovních operací, kterými jsou zásada jistoty, likvidity a rentability. Všechny operace spojují určitá rizika, proto považuji za správné, existenci těchto zásad a jejich dodržování. V závěru kapitoly jsem se zabývala pojmem bankovního tajemství, které se vztahuje na zaměstnance bank, členy orgánů bank apod. Je určitě nutností bankovní tajemství dodržovat a informace poskytovat jen v případech kdy je to možné.

Práci uzavírám kapitolou o ČNB. Zabývám se zákonem č. 6/1993 Sb., o ČNB. Hlavními cíli a úkoly ČNB, mezi které patří určování měnové politiky, platební styk, řízení peněžního oběhu, vydávání bankovek a mincí atd. zmiňují ochranné prvky bankovek a v příloze přikládám „fotografie“ jednotlivých ochranných prvků. V podkapitolách se věnuji dohledu, regulaci, organizaci a nástrojům. Myslím si, že dohled ČNB je důležitý a je správné, že banky mají povinnost dodržovat určitá pravidla. Taktéž i bankovní regulace je nutností. Regulativní opatření můžeme rozdělit ze čtyř hledisek na pozitivní, negativní, přímá a nepřímá. Hlavním orgánem je bankovní rada, skládající se ze sedmi členů a vedlejším je rozkladová komise. Oba tyto orgány považuji za důležité, mají své pravomoci a plní určité úkoly. Poslední podkapitolou jsou nástroje, které se rozdělují na přímé a nepřímé. Do přímých patří např. pravidla likvidity a povinné vklady. Mezi nepřímé řadíme tři sazby, jimiž jsou diskontní, repo a lombardní sazba a dále operace na otevřeném trhu, povinné minimální rezervy a konverze se swapy. Dle mého názoru jsou nástroje nutností, bez kterých by ČNB těžko prosazovala své cíle a ovlivňovala měnovou politiku.

9. Resumé

I decided to choose as a topic of my thesis „The banking system in the Czech Republic“. The reason for choosing this topic at the Department of Financial Law was my interest in new happening and banking development. My thesis starts by introduction and continues by different chapters and subchapters, where I tried to explain the specific issues.

The aim of my thesis was to describe the development of banking, the banking system in the Czech Republic, the transition from one level banking system to the two level banking system, the bank law regulation and then the importance and the difference between central bank The Czech National Bank and another banks operate on the Czech market.

As the history of banking is very wide topic, I have focused only on the origin and development banks in the 19th and 20th centuries. In this period of time formed in our country first major banks. One of the most important banks in 19th century was Landesbank of the Czech Kingdom, which became the central bank. The most important bank of the 20th century is in my opinion Czechoslovakian National Bank, which has changed the name later or The State Czechoslovakian bank, which formed in the 50s of 20th century. At the end of this chapter I also tried to explain some of the basic terms, which I use in next parts of my thesis, for example the bank, the credit, the interest, the debt, the credit union or saving bank.

The next chapter deals with the transition from a one level system to a two level banking system, which is happening in 1990, when it was created "Central Bank – Czech National Bank" and others - commercial banks. I also mentioned the factors that affect the banking system and divide banks into specialized and versatile.

The fourth chapter is devoted to legislation. I mention the three most important laws, which are the Czech Constitution, the Law on Banks and the Law on Czech National Bank. In more detail, I deal with the various parts and sections of the Law no. 21/1992 Coll., On Banks.

The fifth chapter is the largest, devoted to commercial and foreign banks, the banking license, the types of the banking license and the conditions of issuance and revocation of licenses. I also divide banks into four different groups, namely: universal and specialized, business – commercial banks, investment and

mortgage and I always mention examples of various types of banks. At the end of the chapter, I compiled two graphs. The first graph shows the overall growth of banks in the Czech Republic from 1991 to 2014 and the second graph shows the number of new banks in the Czech Republic in those years.

In the sixth chapter, I tried to explain banking operations (active, passive and neutral) and the difference between them. Active banking operations are located on the left side of the balance and the most typical operation is providing loans and credits. In the subchapter I divide loans along a few basic aspects, like time factor - short, medium and long term loans, according to the type, purpose, security or type of payment. In contrast, passive operations are located on the right side of the balance and the most typical passive banking operations is taking deposits. I also focused on the bank's balance (its assets, liabilities) and the basic principles of banking operations, which include the principle of certainty, of the principle of liquidity and profitability. At the end of the chapter I have dealt with the concept of banking secrecy, which applies to employees of banks, members of the organ bank, etc., as well as cases where it is possible the "known" information provide.

The thesis is ended by a chapter about The Czech National Bank. I talk about a Law no. 6/1993 Coll., On the Czech National Bank, the main objectives and tasks of the CNB, which include determining monetary policy, payments, control the circulation of money, the issue of banknotes and coins, etc. I mention the security features of banknotes and in annex no. 1, attach a "photos" of individual protective elements. In subchapters I focus more on supervision, regulation, organization and tools. Supervisors are subordinated to all other banks and regulation can be divided into four aspects as positive, negative, direct and indirect. The main part of the CNB is Bank Council, which consists of seven members, and side part is the Appeal Committee. Tools CNB can be divided into direct and indirect. To direct tools include liquidity rules, mandatory deposits and credit contingents. Among the indirect instruments include three rates, which are the discount, repo and Lombard rates and open-market operations, reserve requirements and conversion rate swaps.

10. Seznam zkratek

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

NBČ – Národní banka Československá

NBČM - Národní banka pro Čechy a Moravu

SBČS - Státní banka československá

NBS – Národní banka Slovenska

ÚZ – Ústavní zákon

9. Zdroje

Odborná literatura:

BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 5., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 472-501. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-801-6.

ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí: Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 199-243. ISBN 978-80-247-3669-3.

JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Petr MRKÝVKA a Ivan TOMAŽIČ. *Finanční a daňové právo: Bankovní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 184-189. ISBN 8073801558.

JIRKŮVOVÁ, Margita, Karel MAREK a Silvie TOMÍČKOVÁ. *Banky, burza cenných papírů*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 11-42. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 133. ISBN 8021009241.

KALABIS, Zbyněk. *Základy bankovníctví: bankovníctví obchody, služby, operace a rizika*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012, s. 9-26. ISBN 978-80-265-0001-8.

KAŠPAROVSKÁ, Vlasta. *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2006, xix, 339 s. ISBN 80-717-9381-7.

PLÍVA, Stanislav. *Bankovní obchody*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009, s. 9-28. ISBN 9788073574338.

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovníctví I: Postavení bankovníctví v tržní ekonomice*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 1999, s. 71-90. ISBN 80-7169-859-8.

Elektronické zdroje:

www.bankovniagramotnost.cz

www.bankovnipoplatky.com

www.ceed.cz

www.cnb.cz

www.equabank.cz - nejlepší retailová banka v ČR za rok 2014

www.ecorp.euweb.cz

www.finance.cz

www.financnivzdelavani.cz

www.novinky.cz – anketa o nejabsurdnější poplatek ČR a SR za rok 2014

Legislativa:

Zákon č. 1/1993Sb., Ústava – hlava třetí čl. 62 písm. k)

– hlava šestá čl. 98

Zákon č. 21/1992Sb., o bankách

Zákon č. 6/1993 Sb., o ČNB

Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření §1 písm. a) až c)

Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník - §13 odst. 3 – nyní již neúčinný

Zákona č. 190/2004Sb., o dluhopisech

Zákon č. 256/2004Sb., o podnikání na kapitálových trzích

1. Vodoznak

5. Skrytý obrazec

2. Okénkový proužek s mikrotextem

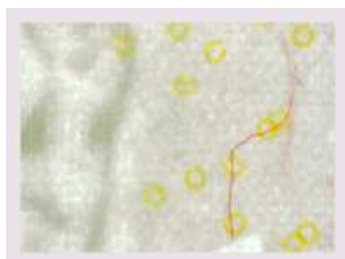
6. Proměnlivá barva

3. Barevná značka

7. Iridiscentní pruh

4. Soutisková značka

8. Mikrotext

⁴² Česká národní banka: Bankovky a mince. Česká národní banka: Bankovky a mince - ochranné prvky [online]. 2003-2015 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/ochranné_prvky/ochranné_prvky_1000.html.